תנ"ך · אחרונים · אמרי יושר

מגילת סתרים על אסתר

רבי יעקב לורברבוים מליסא

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מגילת סתרים על אסתר

רבי יעקב לורברבוים מליסא

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מגילת-סתרים-על-אסתר/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

הקדמה 5
פרק א 8
פסוק א 8
פסוק ב 9
פסוק ג 10
פסוק ד 10
פסוק ה 10
פסוק ו 11
פסוק ז 11
פסוק ח 12
פסוק ט 12
פסוק י 12
פסוק יב 13
פסוק יג 13
פסוק יד 13
פסוק יט 14
פסוק כ 14
פסוק כא 14
פסוק כב 14
פרק ב 15
פסוק ג 15
פסוק ה 16
פסוק ז 16
פסוק ט 16
פסוק י 17
פסוק יא 17
פסוק יב 17
פסוק טו 18
פסוק יז 18
פסוק יט 19
פרק ג 20
פסוק ב 20
פסוק ד 20
פסוק ז 21
פסוק ח 21
פסוק ט 22
פסוק יג 23
פרק ד 25
פסוק א 25
פסוק ב 26
פסוק ד 26
פסוק ז 26
פסוק י 26
פסוק יד 27
פסוק טז 27
פרק ה 27
פסוק ד 27
פסוק ו 27
פרק ז 28
פסוק ד 28
פרק ח 28
פסוק יא 28
פסוק טו 29
פסוק טז 30
פרק ט 31
פסוק א 31
פסוק ב 32
פסוק ה 32
פסוק י 32
פסוק יב 33
פסוק יג 33
פסוק יט 33

פסוק כ 35
פסוק כב 35
פסוק כג 35
פסוק כה 35
פסוק כח 36
פסוק כט 36
פסוק ל 36
פסוק לא 37

הקדמה

קיימו וקיבלו חכמי הש"ס שהמגילה הזאת החיוב לקרותה מראשה ועד סופה. הורו לנו בזה שכל הדברים הכל לצורך הנס. וזה כל פרי נועם שיח המגילה הזאת לפאר ולרומם השם יתברך אשר לא עזבונו אף ביום פקדו חטאתינו ועונותינו הרבים. וימגגנו ביד עונינו. עכ"ז לא זז מחבבינו חיבה יתירה ועינינו הרואות גודל אהבתו אלינו כי בשעת הכאה ממש מכין הסמים לרפאותנו רפואת עולם כאשר עשה בימי מרדכי ואסתר שלא בלבד הצילנו מהצרה שהיה לנו והוציאנו ממות לחיים. אף גם ראה והכין לנו רפואת עולם להגביה אותנו בגרם המעלות אשר לענין זה אמרו חייב אדם לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי שהוא תמוה דמה ענין יש לתלות השכרות דוקא בזה. וגם מה ענין יש למצוה הזאת לשכר עצמו שידוע שהשכרות מביא לכל דברים שאסרה תורה. ולזה נראה דהנה אמרו שחייב אדם לומר בפוריא ארור המן ברוך מרדכי שהוא גם כן תמוה דלמה לא התחייבו בכל פעם שהיה הצלה לישראל כגון בפסח לומר ארור פרעה ברוך משה וכן בחנוכה לומר ארורים הצרים ברוכים החשמנאים. לכן נראה הטעם. דהנה אמרו בש"ס קרי ליה יהודי וקרי ליה ימיני. אמרה כ"י לפני הקב"ה חזי מה עשה לי ימיני דלא קטלי שאול לאגג דנפיק מיניה המן דבעי למקטלני ומה עשה לי יהודי דלא קטלי דוד לשמעי דנפיק מיניה מרדכי דאיקניה ביה בהמן וכו'. והנה בצרת המן אף שהיה הרבה חייבים בהעונש מ"מ היה בהן צדיקים גדולים דהא היה החרש והמסגר אלף ולהם היה הצער הגדול על מגן. וכיון דמרדכי היה סיבה לצער הגדול ההוא יש עליו קצת דין. והנה גם להמן יש קצת הזכרת זכות כי אמרו חז"ל גדולה הסרת טבעת יותר ממ"ח נביאים ונביאות שעמדו להן לישראל והרי המן היה סיבה להטוב הגדול ההוא והנה אמרו שדוד המלך ע"ה אמר ז' פעמים בני בני אבשלום והוציאו מז' מדורי גיהנם והיינו מחמת הזכירו זכותו על בנו אבשלום. וכ"ש כשכל ישראל מזכירין ומברכין הצדיק ומקללין הרשע. ולזה חייבונו חז"ל בראותם שיש קצת דין על מרדכי וקצת הזכרת זכות להמן. לכך חייבין כל ישראל לומר בפורים בעת שנזכרנו לפני הש"י ארור המן להורידו מטה מטה שלא יוזכר לו זכות זה. וברוך מרדכי להעלותו מעלה מעלה ולהסיר מעליו דין של מעלה שיש קצת עליו וכן באסתר וזרש. כי אסתר מחמת שזימנה את המן גרמה צער. וזרש יש לה זכות באמרה נפול תפול ומעלין לאסתר ומורידין לזרש. והנה ידוע כי מי שנתכוין להרע לאחר אף שלא נגמר כוונתו מ"מ הוא שונא לו על כוונתו להרע. משא"כ אם אחד נתכוון לעשות רעה קטנה לחבירו ומחמת זה נצמח לו טובה גדולה עד בלתי תכלית אשר רעה זו לא נחשבת למאומה נגד הטובה ההוא. ואפילו אלף

רעות כאלו היה מקבל על עצמו בכדי שיוצמח לו מהם טובות כזו. ודאי שאין לו שום שנאה על חבירו על הרעה קטנה שעשה לו כיון שהרעה אינו נערך כלל נגד הטובה שנצמח לו ולא זו שאינו מקללו כשזוכרו אלא אף שמברכו כיון שעל ידו נצמח לו הטובה ההיא. והנה אם לא נעלה על לבנו שמחת פורים רק במה שניצלנו ממות לחיים ודאי שיש לארר ולקלל להמן שהוא היה סיבת הרע. ולברך למרדכי שהוא היה סיבת ההצלה. אמנם אם נעלה על לבנו שמחת פורים במה שאז קבלנו התורה ברצון ובוודאי עלינו בגרם המעלות עין לא ראתה אלקים זולתך. כי בוודאי יותר נתעלתה קבלת התורה ברצון ממה שזכינו לעלות על ידי קבלת התורה באונס. וכשנעלה על לבינו זה על מה יש לקלל המן כיון שהוא היה סיבת הטוב ההוא. כי הלא הסרת טבעת גדולה ממ"ח נביאים. והנה בערוך פי' ביסום הוא לשון הנאה כעין שאמרו בסימא בשילא דנהרדעא. וזהו אמרו חייב אדם לבסומי בפוריא כלומר שההנאה והשמחה שיהיה בפורים. יהיה עיקרו על טובת עולם הבא הנצמח לנו בזמן ההוא שקבלנו התורה ברצון ועָלִינו בגרם המעלות ונתדבקנו בהש"י וכשנעלה זאת על לבנו לא יהיה לנו לב לדעת על מה ולמה יש לארר המן. כיון שטובה גדולה נצמח מזה:

עוד יש לפרש כי הנה הש"י מכונה בשני מדות בשם רחום ובשם קנא כדכתיב אל קנא ושני מדות אלו היו ניכרין אז כי הרחמנות היה ניכר בהצלת מרדכי וישראל וקנאתו בהשמדת המן. והנה בזמן הגאולה העתידה ככלות הרע מהעולם ולא יהיה רק טוב בהעולם. אז לא יהיה ניכר הש"י רק במדה אחת שהוא מדת רחום. והנה המדות מכונין בשם מרכבה ובשם מטה כדכתיב הנה מטתו שלשלמה וגו'. וביסום הוא לשון מיתוק וזהו אמרם חייב אדם לבסומי בפוריא היינו שימתיק המדות עד שלא יהיה הפרש בין המדה שעליה נקרא קנא שהיה ניכר אז באבידת המן ובין המדה רחום שהיה ניכר אז בגדולת מרדכי שע"ז אומרין ברוך מרדכי. והנה רוב הנסים נכתבו במגילה הזאת ברמז משום כבוד מלכות. ונתתי אל לבי אני הצעיר באלפי לפרסומי ניסא המרומזים במגילה הזאת. ולכך קראתיו בשם **מגילת סתרים** יען כי לפענ"ד גליתי בו הנסים הנסתרים המרומזים במגילה והש"י ברחמיו יצילנו משגיאות ויראנו נפלאות מתורתו הקדושה אמן:

פתיחה מהגאון המחבר זצ"ל

במגילה דף י' ע"ב ר' יהונתן פתח להאי פרשתא מהכא. והכרתי לבבל שם ושאר נין ונכד. שם זה הכתב ושאר זה הלשון נין זה המלכות ונכד זה ושתי. הנה כל הפתיחות שנאמרו בש"ס הן תמוהין כי מה ענין להפתיחות הללו. וגם קושית תוס' היא קושיא

גדולה. דהא יש להם לבבל כתב ולשון. לזה נראה דהפתיחה זו היא. ליתן טעם על מה שחייבו חז"ל לקרות המגילה מתחילתה וע"ז מביא ר' יהונתן ראיה כי זה הסיפור ג"כ הוא מצורך הנס כי כן דרכו של הקב"ה שמקודם עושה משפט ברשעים הקמים על ישראל. ואח"כ מתחיל בישועתם כי א"א בצמיחת הטוב עד שיכלה הרע אחר שיתמלא סאתו כמו שאמר הכתוב כי לא שלם עון האמורי עד הנה. ולזה על שלא נתמלא סאתו א"א להטיב וכן אמרו כשזה נופל זה קם וכל שלא נגמר הנפילה א"א שיצמיח הקימה. ולזה מיתת ושתי שהיה גמר נפילת זכרון של נבוכדנאצר שהחריב בית אלקינו היה הסיבה לצמיחת ישועת ישראל ובית אלקינו שדריוש בנה של אסתר בנה אותו. וא"ע סיפור מיתת ושתי אשר היא השאר של נבוכדנאצר הוא צורך סיפור הנס. ולזה פתח להאי פרשתא מהכא. והכרתי לבבל שם זה הכתב והוא רק בדרך משל כי כשרוצה לומר שדבר זה קיים לזכרון מכונה בשם כתב כמו שנאמר חטאת יהודה כתובה בעט ברזל וכן הוא בפיוט של ר"ה ולזה יוכתב שם המלוכה היינו שיהיה קיים בלי הפסק שוב ולזה אמר והכרתי לבבל שם זה הכתב היינו שלא יהיה לו בן יורש המלוכה שיהיה נחשב קיום לזכרון וכשאין בו רק זכר בעלמא נרמז בשם לשון שהוא רק דיבור בעלמא וכאשר נשאר בן זרע מלוכה נשאר קיום לזכר מלכות אביו וכאשר נעקר זרע המלוכה לא נשאר לו זכרון של קיום. אמנם אם נשאר בת למלך הוא רק זכר ארעי שעומד להשתכח שהוא רק שארית בעלמא כי לא עליה יקרא המלוכה רק על שם בעלה המלך וכ"ז שהיא קיימת אף שהמלוכה של בעלה מ"מ יש קצת שארית זכרון כי בת מלך היא ובעלה חתן המלך אבל לאחר מותה ובנה יורש המלוכה יהיה מיוחס על שם אביו הוא בעלה ויהיה נשכח השם של אביה. וזה שאמר ושאר זה הלשון היינו שלא ישאר אחריו אפילו זכר בעלמא ולא יעלה זכרונו על הלשון כלל. נין ונכד הוא הפירוש של שם ושאר כלומר שלא ישאר לו שם וזה הכתב שהוא זכרון של קיום במה שלא ישאר אחריו נין שהוא יורש המלכות ושאר הוא שלא ישאר לו אפילו נכד דהוא ושתי. ולא ישאר לו שארית ודיבור זכרון כלל. והיינו לשון האמור בש"ס וכמש"ל:

רשב"ן פתח תחת הנעצוץ יעלה ברוש ותחת הסרפד יעלה הדס וגו'. הכוונה כי כל זמן שזרעו של עמלק קיים אין השם שלם. וא"א שיצמח הישועה ולזה נצטווינו להכרית זרעו של עמלק קודם בנין הבית וכן כשזרעו של נבוכדנאצר אשר החריב בית אלקינו קיים א"א להצמיח התחלת הישועה של הבנין. וידוע שכל דבר קודם נפילתו לגמרי יש לו התגברות. ולזה מיהר הקב"ה גדולת ושתי והמן למען קרב מפלתם שיהיה התחלה לקימת הקדושה. וא"כ גדולתם של ושתי והמן ומפלתם הוא צורך הנס. ולזה הביא רשב"ן

הקרא שכתוב תחת הנעצוץ יעלה ברוש. כלומר אחר אשר נעקר הנעצוץ אז במקומו יכול לצמוח הברוש. וזהו שסיים הקרא והיה לה' לשם וגו' היינו שאחר מפלתו יצמח גם הגאולה ע"ז מחויבין אנחנו לקרא גדולת ושתי והמן ומפלתם כי הכל צורך הנס הוא:

ריב"ח פתח מהכא והיה כאשר שש וגו' כן ישיש. שש לא נאמר אלא ישיש הוא אינו שש אבל לאחרים משיש. אמר שלא תחשוב שמתחילה היתה הגזירה חלוטה ח"ו מאת הקב"ה לכלותם רק שאחר כך נתבטל. לזה מביא הקרא דכן ישיש להאביד אתכם והיינו שמשיש אחרים. כלומר שעונש של ישראל כך הוא שעושה רק לפנים כדי שיפחיד לישראל שיחזרו בתשובה ולהשיש האומות כאב שמניף שבט על בנו רק להפחידו. וכל הצרות הבאות עלינו הוא רק לעורר לבנו לאהבתו יתברך ולשוב לו כדי שיקרב הגאולה במהרה בימינו אמן:

פרק א

פסוק א

ויהי בימי אחשורוש הוא אחשורוש המולך מהודו ועד כוש. כולם הקשו דכ"מ שנאמר ויהי בימי הוא שרוצה לומר על סיפור אחר המעשה הזה היה בימי פלוני ויהי בימי שפוט השופטים ויהי רעב בארץ אבל בהיות הסיפור מאיש ההוא בעצמו אין שייכות לומר שבימי פ' עשה אותו פ' בעצמו כזה וכזה. ונראה הכוונה כי אמרו בש"ס כ"מ שנאמר ויהי בימי אינו אלא צרה. והנה כ"מ שנאמר ויהי בימי נאמר הצרה תיכף בסמוך כמו ויהי בימי שפוט השופטים ויהי רעב בארץ. ולזה נראה שגם כאן סיפר סמוך לויהי בימי מהות הצרה במה שהוא אחשורוש המולך מהודו ועד כוש מחמת שאמרו בש"ס צדקת פזרונו בישראל צדק' עשה הקב"ה עם ישראל שפיזרן לבת האומות וכו' שעל ידי זה לא ימלא לב המלאכים להכרית הישראל אשר תחת ממשלתו כי יִקָרא מלכותא קטיעא וכיון שאחשורוש מלך מהודו ועד כוש וכל ישראל היו תחת מקומו' ממשלתו ולזה הי' הסיב' שמילא לבו לכלותם ואין לך צרה גדול' מזו:

הוא אחשורוש המולך. תיבת הוא קשה שלא היה לו לומר רק ויהי בימי אחשורוש המולך. והכוונה נראה דויהי בימי אינו אלא צרה ואחשורוש מלך מקודם ע"כ העולם ואח"כ נתקטן ולא מלך רק על קכ"ז מדינות ואמרו חז"ל שנקרא אחשורוש שנעשו ישראל רשים בימיו והנה אם היו ישראל ג"כ באותן מדינות שנתקטן מלכותו מהם. אף אם ח"ו היה גזירת המן קיים היה המחנה ההוא לפליטה אך באמת כל ישראל נשארו תחת ממשלתו. וזהו אמרם הוא אחשורוש היינו אותו שהיה נקרא אחשורוש מחמת שהיה

בימיו צרה על כל היהודים כשהיה מולך מהודו ועד כוש מחמת שהיה ישראל רשים בימיו אותו שם אחשורוש ראוין לו להיקרא נגד כל ישראל גם בשעה שנתקטן מלכותו על קכ"ז מדינות שלא נחסר מישראל אף א' שלא היה תחת ממשלתו וזה היה הסיבה שעלה במחשבתו לאבדן מחמת שראה שסילק הקב"ה צדקת פזרונו שאמרו חז"ל צדקה עשה הקב"ה כו' וכמש"ל ובאלשיך פי' שאמר הוא אחשורוש לומר אף שאבד קי"ג אפרכות לא נכנע לבו והוא בהוייתו כמקדם בשמחה:

פסוק ב

בימים ההם כשבת. צורך הנס של סיפור המשת' ומה שהי' בשושן נרא' שמספר גודל השנא' של אחשורוש ותחבולתיו היה רק לכלותם שהרי בחשבו שכבר כלה הזמן פקידה נתיישבה דעתו כמבואר בש"ס והטעם כי ידע שלא יכון מלכותו בקיום ישראל ורצה לכלות הקדושה מקרב הארץ ולהשרות הטומאה בארץ כדרך שעשו דור הפלגה כמ"ש האלשיך שם וכמו שאבאר וכל מחשבתו היה רק להחטיאם למען יוכל לכלותם כמו שפירשו המפרשים בקרא דוירעו אותנו המצרים שעשו אותנו רעים וחטאים ואח"כ ויענונו וכן עשה אחשורוש משתה והעמיד להם זונות נגד פניהם שיעשו בהם כרצונם ולאשר בשושן היה מרדכי וכל סנהדרין ולזאת שם פניו בשושן מקום הגדולים להחטיאם כי בנפול הראשים יפול העם והכתוב של כשבת הוא סימן תכפיות שתיכף כשבת על כסא מלכותו אשר בשושן עשה משתה לכל שרים של כל מדינה דהיינו כל השרים שהישראל תחת ממשלתם להתייעץ עמם איך לאבדם שממנו יראו וכן יעשו שרי הארצות על ישראל להחטיאם ולאבדם. ולכך נקר' שושן הבירה כי אחשורוש שכל מגמתו הי' להשמיד את ישראל בכדי להאביד ולסלק הקדושה מהארץ ולהשריש הטומאה בארץ כדרך שעשו דור הפלגה שביקשו לבנות עיר ומגדל מטעם שכתב האלשיך כי כמו שיש מקומות מוכנים להשראת קדושה כמו ירושלים ובהמ"ק כן יש מקומות להשראת הטומאה וביקשו דור הפלגה לבנות עיר במקום ירושלים ומגדל במקום בהמ"ק וכן אחשורוש רצה לעקור ישראל וממילא יוחסר מקום השראת קדושה ויהי' לו כח להשרות הטומא' בארץ ומצא מקום להשרא' טומא' שהוא שושן שהיה בו המן שהיה יונק מהס"ס ועשרה בנים שהיו יונקים מעשרה כתרין דמסאבותא. ובהיות שהמקדש קרוי בקדוש' בירה לכך קרוי ג"כ שושן הבירה בטומאה ולזה אמר בימים ההם כלו' בימים ההם שנתקטן מלכותו והיו לו להיו' נעצב והוא אדרבה עשה עשתה גדול מחמת שהיה אצלו ניחוש ולומר שהראו לו מן השמים שנתקטן מלכותו וכל ישראל נשארו תחת ממשלתו ורימזו לו בזה לאבדם ושמח בזה שמחה גדולה. ולזה אף בימים

ההם כלומר אף שנתקטן מלכותו אשר מלך מקודם מהודו ועד כוש שהוא מסוף העולם ועד סופו ואח"כ לא מלך רק על קכ"ז מדינות והיה ראוי להיות נעצב עם כל זה כאשר נתיישבה דעתו שחשב בדעתו שלא יהיה שוב שום פקידה על ישראל כמו שאמרו בש"ס שחשב וטעה. וכאשר הוחלט בדעתו להושיב כסאו בשושן להחטיא ישראל ולאבדם עשה משתה גדול ההוא. וסיבת המשתה הגדול יתבאר בכתוב אח"כ:

פסוק ג

עשה משתה וגו' ושרי המדינות. ונראה שעשיית המשתה וקרותו לכל שרי המדינות טעמו לאשר שכל מחשבתו היה רק על ישראל להחטיאם ולהרע להם כאשר המשילו לזה חז"ל בש"ס לבעל התל ולבעל החריץ ולכך קרא לכל המדינות לפניו ליעץ עמהם על איבוד ישראל שהן מפוזרין תחת ממשלתו. ולזה עשה משתה על ישראל אח"כ שבעת ימים בעצת כולם להכשילם ביין משתיהו ובזנות כמאמר חז"ל. ושרי המדינות לפניו. מלת לפניו מיותר. ונראה כי הוי"ו של ושרי הוא וי"ו הסבה סבת המשתה שעשה היה בעבור שכל שרי המדינות היה עומדין לפניו בהכנעה רבה והסכימו לעצתו וחשב שבוודאי יקוים מחשבתו באיבוד ישראל:

פסוק ד

בהראותו את עושר. תמוה בכאן הרבה. א' מלת בהראותו קשה שהיה לו לכתוב ויראם את עושר כבוד מלכותו. ב' תיבת ימים רבים מיותר. ג' אומרו שמונים ומאת יום מפני מה לא צרפם לחדשים. ולתרץ נראה שהב' של בהראותו הוא ב' זמניית היינו בזמן שהראוהו מן השמים באצטגנינות שהעושר כבוד מלכות ויקר תפארת גדולתו יומשך ימים רבים. וימים שם המושאל על שנים כמבואר בש"ס כמו ימים תהיה גאולתו. וכל שרי המדינות ראו אצטגנינות הזה. ולכך משך זמן המשתה ק"פ יום ורומז באותו הק"פ יום כי המזלות שבחצי הגלגל הנראה לנו על הארץ ידוע לתוכנים שנחלק לק"פ מעלות ובהיות שכל המזלות שבאותן מעלות זרחו למולו בתוקף הזריחה רק לטוב לו ומחמת זה המשיך המשתה שמונים ומאת יום:

פסוק ה

ובמלואת הימים האלה וגו' לכל העם. היינו אחר שראה עצמו בתוקף ההצלחה חשב לבצע מעשהו להחטיא את ישראל ולאבדם ואמרו במדרש כי זה היה עיקר כוונתו להאכילם מפת בגו ויין משתיו ולהעמיד זונות נגד פניהם ושיעשו בהם כרצונם. וזהו אמרו לכל העם הנמצאים בשושן ולא אמר לכל העמים הנמצאים והיינו רק לישראל כי ישראל מכונים בשם עם. עם קדוש. וזהו שאמר למגדול ועד קטן ולא מקטן ועד

גדול כמו שנאמר גבי דוד אצל המנין בצקלג אלא להורות בא כי עיקר כוונתו היה להחטיא הגדולים שבישראל וממילא הקטן יומשך אחריהם כמו בבנות מואב שהיה עיקב מחשבתם על הגדולים שבהם. וידוע שבכל מקום אשר נאמר מלך סתם מרומז ג"כ על הקב"ה והכוונה שהקב"ה ברחמים הושיב ג"כ כסאו בשושן עשה כן לשמור לכל הצדיקים אשר בתוכה מן החטא:

בחצר גינת ביתן. אלו השלשה מקומות קשה להבין מה צורך הסיפור בהן ובש"ס אמרו הראוי לחצר לחצר וכו' ג"כ קשה. וגם שם ביתן לא מצאנו בכתוב ואין לו פירוש. לכן נראה כי החצר היה לאכילה שהוצרך מקום גדול מאד להושיב שם עם רב כזה ולא היה אפשר לעשות מקום מקורה גדול כזה. גינה לטייל עם זונות מי שירצה. ביתן הן בתים קטנים כמו קיטונות והנו"ן של ביתן הוא להקטין כי ידוע בדקדוק כי אותיות האמנתי"ו הן להקטין. והן מקומות מוצנעים למי שהיה צריך לעשות איזה דבר צנוע כגון תשמיש ושינה ולשכוב עצמו או ליחד עצמו לאיזה דבר תאוה שבוש לעשות בפני רבים. וזהו שאמרו חז"ל הראוי לחצר לחצר היינו מה שראוי לעשות בחצר היה בחצר והראוי לעשות בגינה כגון טיול היה בגינה. (ובזה מיושב קושית התוספות במגילה שם עיין שם) ומה שלא הספיק החצר להדברים שהיו צריכין ולא היה אפשר לעשות בחצר כגון שהיו צריכין לטיול היה לזה גינה ולמה שלא הספיק הגינה כגון שיהיו צריכין לעשות איזה דבר צנוע היה לזה ביתן:

פסוק ו

חור כרפס ותכלת אחוז בחבלי בוץ וארגמן. צורך סיפור הנס זה להורות עוצם מחשבתו היה רק להחטיאם וע"כ עשה מקום ישיבתם מבוץ וארגמן שהוא משעטנז ועשה בגוונים כנגדן שיזון עיניהם בהנאת הגוונים לשכחם מלחשוב ביראת השם וגם כאשר ישאו עיניהם להסתכל בהגוונים שכנגדם יראו ג"כ בפני הזונות:

על גלילי כסף. כסף הוא מלשון תאוה אמר שהִרבָּה דברים שגוללין כוסף ותאוה:

ועמודי שש על רצפת. ידוע שאת זה לעומת זה עשה אלקים וכשם שהיו צריכין משכן ואדנים וקלעים ועמודים להמשכת קדושה כן העושין טלמסאות להמשכות הטומאה צריכין דברים הממשיכין הטומא' וכן צריכין לבגדי' צבועים כמבאו' בפרדס ולזה עשה גם הוא רצפת בהט ושש במקו' עמודי' ואדני' וקלעי' להמשכ' הטומא':

פסוק ז

והשקות בכלי זהב. עיין במחיר יין שזה כינוי לנשים שנקרא' כלי:

וכלים מכלים שונים. שהחליף להם בכל פעם זונות אחרי' להרבות תאוות המשגל כי בהתחלף גופי הזונות נוסף התאוה:

פסוק ח

והשתיה כדת. אמרו חז"ל כדת של תורה. א' שרוצה שחטאם יהיה ברצון ע"כ הניח להם רצון שיכולין לשתות ג"כ על דת של תורה שמי שירצה אכילה ושתייה של כשרו' יוכל לנהוג בכשירות וגם שלא יהיה שכרות בסעודה שיהיה חטאם בדעת ולא מתוך שכרות:
כרצון איש ואיש. אמרו חז"ל כרצון מרדכי והמן. הגם כי המן עדיין לא נתגדל וגם לא שאלו את פי מרדכי רק מרדכי כינוי לצדיקים והמן כינוי לרשעי' ציווה שמי שירצה להיו' צדיק יכול לנהוג בצדקו והרשע כרשעתו כל אחד כרצונו:

פסוק ט

גם ושתי המלכה. אמרו בש"ס שניהם לדבר עבירה נתכוונו והיינו שכוונת שניהם להרבות ניאוף ולכך עשתה בית המלכות סמוך למשתה הזכרים שיזונו עיניהם מן הערוה:

פסוק י

ביום השביעי. הא שהזכיר שהיו ביום השביעי להודיע חסדי מקום כי אחשורוש עשה משתה שבעה ימים כדי שיחטאו ישר' כל ימות השבוע שלא יהיה להם אף יום אחד שיהיה נקי מחטא וביום השביעי שהיה בשבת כמו שאמרו בש"ס שלא יבצר מהיות חילול שבת במשתה וזה חטא היותר גדול העיר הקב"ה חסדיו והקדים רפואה למכה בהריגת ושתי ביום השביעי ולא זכר להחטיאם ביום ההוא:
כטוב לב המלך ביין אמר למהומן בזתא. על דרך רמז רימז הכתו' גודל חסדי הש"י ורחמיו אשר גמלנו ובעת ובעונה אשר הכעסנו לפניו ונתחייבנו ח"ו כליה רחמינו כרחם אב על בנים והורה לנו הכתוב כי ענין הבאת ושתי ולהציגה ערומה אין זה מדרך הטבע ואפי' שוטה שבשוטים לא יציג את אשתו ערומה לפני כל עולם אשר ישחקו עליו צעירים רק בסיבות שליחות מלאכי חבלה וידוע שיש עשרה כתרא דמסאבותא שלשה עליונות ושבע תחתונות שהמה שלוחים להרע ולזה כל אותן השבעה שחשיב כל שמותן הן שמות התואר ולזה כל השמות מורין על זה כי בזתא חרבונא מלשון ביזה וחורבן. בגתא ואבגתא. הוא מלשון גת שדורך הכל כגת עיין בספר מחיר יין. זתר. מלשון התרי' את הארץ שהולך ומתייר בארץ להעניש החייבין. וכרכס. שידוע שמדה התחתונה מכונה בשם נקיבה המקבלת השפעה מכולם כן הוא בקדש כי את זה לעומת זה עשה אלקים. ולכך מכונה בשם כר וכסת כמבואר בס' מחיר יין והנה אף שהיו אנשים מ"מ נקראו

בשמות התוארים אלו היות שלא עשו והסכימו על עצה נבערה כזו רק מכח הכוחות הטומאה שהיו שורה עליהם וכ"ז היה בחסד הבורא עלינו אשר הקדי' רפואה למכה עד שהסכימו לעצה נבערה הלזו:

פסוק יב

ותמאן המלכה ושתי לבוא בדבר המלך. רמז שמיאונה לבא היה ג"כ בדבר המלך הקב"ה והקב"ה הביא הקצף עליה:

פסוק יג

ויאמר המלך לחכמים יודעי העתים. אותן שדנין העונש ע"פ העת והעונה ולא ע"פ דין הנמוסי הקבוע:

כי כן דבר המלך. אמר שכן דרך המלך לדין המורדים ע"פ משפט העת והעונה:

לפני כל יודעי דת ודין. אין הכונה שהביא המשפט לפניהם רק הכוונה שהאמירה ליודעי העתים היה לפני היודעים דת ודין ולפני הקרוב אליו שכולם היו עומדים בשעה שהביא משפטה יודעי העתים:

פסוק יד

והקרוב. ולא השיב רק ממוכן:

כרשנא. גם הם נאמרו בשמות התואר כמבואר בש"ס לרמז מה שאמרו חז"ל שהיה הכל בעצת הקב"ה כי לא היה אפשר להרים דגל ישראל עד שנעקר ושתי שהיא ממלכות נבוכדנאצר:

והיום הזה תאמרנה שרות פרס ומדי לכל שרי המלך. והוא תמוה דלא כתיב מה שאמרו. וגם קשה מה שאמר לא על המלך לבדו עותה ושתי כי גם על כל השרים וזהו מרידה נגד המלך שהחשיב השרים יותר מהמלך ולזה נראה שהראה לו שמלכותו יהי' בטילה מכל וכל כי כשרואין אנשי המדינה שאין פקודת המלך שולט על המלכה ויראו שאין לו עליה תוקף המלוכה ייחסו הכל תוקף המלוכה אל המלכה וממילא כל השרים אשר ע"י נגמר פקודת המלך להעם ג"כ יוקח ממשלת השרים וינתן על נשותיהם השרות באמרם כמנהג בית המלך כן מנהג כל העולם ונשים ימשלו בכל וזה אמרו היום הזה תאמרנה (פי' יהיה אמור כמ"ש האב"ע):

שרות פרס ומדי. כשישמעו העולם את דבר המלכה וכי מושלת במלך לא ישמע בעולם שוב שרי פרס ומדי רק הכל יאמרו שרות פרס ומדי במקום אשר אמרו עד עכשיו שרי פרס ומדי כי הנשים ימשלו והעם לא ייצייתו עוד לפקודת השרים רק לפקודת השרות.

ועוד יש לפרש מלת תאמרנה היינו שהפקודות והאמירה יהיה רק על השרות ומה ששייר בעיניהם יעשו ויתבטל פקודת המלך והשרים:

פסוק יט

יצא דבר מלכות. ידוע מה שכתב האלש"ך והיוסף לקח ושאר המפרשים שמקודם היה דבר המלך לפני כל יודעי דת ודין ואמר ממוכן שמהיום והלאה יצא דבר מלכות מלפניו ועצתו יקום:

ויכתב בדתי פרס ומדי. שדין זה שדבר המלכות יהיה נחתך ע"פ המלך לבד יכתב בדתי פרס ומדי. ולדעתי נראה הכוונה שממוכן אמר שהמלך יגזור אומר שרק דבר המלכות יצא על כל העולם. שלא יהיה שום דין אחר שולט רק הדין מה שהמלך שופט וגוזר. וזה צורך הנס הוא כמו שאבאר בסמוך ועוד שמחמת זה היה יכול המלך לגזור בעצמו דין על המן לתלותו וכן לעשות דין שהיהודים ישלטו ואין מי שמוחה בידו:

אשר לא תבא ושתי. דיבר בלשון נקיה שמשפט שלה הוא שלא תבא עוד לפני המלך ומלכית' יתן לאחר' וממילא מובן שמשפט שלה הי' שתיהרג כדין הדיוט שמורד במלכות.

פסוק כ

ונשמע פתגם המלך כי רבה היא. שיהיה נשמע בעולם כי רבה היא פתגם המלך ורק עצתו תקום וממילא גם כל הנשים יתנו יקר לבעליהן בשמעם גזר דין של ושתי. ואמר כן לסלק מהמלך המורא דתאמרנה שרות פרס ומדי.

פסוק כא

ויעש המלך כדבר ממוכן. ולא אמר ויעש כן. להורות שעשה ככל דבר ממוכן שהרבה דברים אמר ממוכן שיצא דבר מלכו' מלפניו. ושיכתב בדתי פרס ומדי שהמלך בעצמו יכול לעשות דין ושושתי תיהרג ולהשמיע בכל העולם פתגם המלך כי רבה היא היינו שלא ישמע בעולם רק משפט המלך וכנ"ל:

פסוק כב

להיות כל איש שורר בביתו. ענין פקידה זו תמוה מאד. וגם הלשון מדבר כלשון עמו קשה. והש"ס יותר קשה. שאמרו אלמלא אגרות הראשונות לא היה נשאר ח"ו מישראל מאי האי דשדר לן אפי' קרחא בביתא וכו' והוא תמוה. ולכן נראה בכוונת אחשורוש שהיה ירא מחמת הריגת ושתי היקרה מחמת שהיא בת מלכים גדולים ובוודאי יש לה קרובים שרים ומלכים גדולים ואולי הם יקבצו חיל עצום להלחם נגדו לזאת החזיק בעצת ממוכן שלא יהיה בעולם רק דבר מלכות ולזה שלח בכל המדינו' להיות כל איש

שורר בביתו ולמעט בא שלא יהיה שום שר או מלך ומושל על אדם אחר רק שיהיה כל איש שורר בביתו ולא בזולת ולא יהיה נשמע בעולם רק פתגם המלך:

ומדבר כלשון עמו. כי דרך כל מלך לכוף כל אנשי מדינתו ללמד עצמם לשונו למען יבינו תיכף הפקודה הנשלח ומחמת כי רצון אחשו' היה להכניע כל השרים והמלכיות גזר שיהיה אדרבה השר נכנע להעם שיהיה מוכרח לדבר בלשון עמו ובעת שיצטרך לאיזה דבר יהיה צריך לקבץ ראשי עמו ולדבר עמם בלשונם ובזה יכנע לב השרים שלא יהיה יכולין לקבץ חיילות ולהלחם נגדו שאף אם איזה מלך הוא קרוב של ושתי העם אינן קרובין לה ולא ישמעו לעצתו מחמת שאין ידו תקיפה עליהם ולזה שפיר אמרו בש"ס אלמלא איגרות הראשונות לא היה שריד וכו' כיון שכל האומות היו שונאי ישראל ועומדין עליהן לכלותן רק שיראין מאימת מלך והמלך גופיה ג"כ אינו יכול להורגם שלא יקראו אותו מלכות קטיעא כמבואר בש"ס ועתה שכל ישראל הופקרו להריגה בימי אחשורוש ונתבזו בעיני המלכים והשרים בוודאי היה מבקשין עלילות על ישראל והיה ממיתין אותן אף קודם הזמן כיון שלא היה יראין מהמלכות שנברא קטילא קטיל רק מחמת ששלח באיגרות הראשונות להיות כל איש שורר בביתו ומיעט מכל השרים הממשלה שלהם שלא יהיה שום אדם מושל על חבירו ולא יהיה לו שום רשות לעשות משפט בלא עצת המלך והיה יריאין לעשות שום משפט על ישראל. וזהו שאמרו מאי האי דשדר לן הלא נטל כל ממשלתינו והשווה אותנו להגדול שבשפלים שהרי אפילו קרחא בביתא וכו' וזהו צורך הנס שהיה יריאין לעשות משפט כל דהוא בישראל:

פרק ב

פסוק ג

ויפקד המלך פקידים. כוונת היועצים היה שיבואו כל הבתולות מקודם אל יד הגא קודם שיבואו לפני המלך בחשבם כי אולי יהיה בתולה היפה ממי שאינם רוצים כגון מקרובי ושתי שינקום נקמתה מהיועצים על המיתה וגם היו יראים אולי ימצא בתולה יפה מעם דלא ניחא להו בגווייהו ויעלימוה מהמלך ומספר גודל הנס שנעשה בזה שהרי אסתר היתה מד' נשים יפיפיות שבעולם והיתה בשושן עצמה ולא נלקחה עד אחר שנתקבצו כל הבתולות רבות מכל המדינות וע"כ הוא מטעם שלא היה רצון הפקידים ליקח אסתר מבית מרדכי היהודי. אף שבוודאי היו יודעים ממנה כי בשושן היתה ואח"כ ע"פ הנס נלקחה לבית המלך בעצמו קודם שנמסרה ליד הגא כדכתיב ותלקח אסתר אל בית המלך ואח"כ על יד הגא שמשמע שמקודם לכולם באה לפני המלך ע"פ נס ומן המלך נמסרה

להגא ליתן לה תמרוקי דהא באסתר כתיב ויבהל את תמרוקיה אחר שבאה לבית המלך ובכל הנערות כתיב שקודם בואה לפני המלך היה נותנין לה תמרוקיה:

פסוק ה

בן שמעי בן קיש. אף שהיה הרבה דורות בין יאיר ובין שמעי ובין קיש נקט בן שמעי ובן קיש לרמז כי על ידו לא נהרג שמעי מחמת שהיה עתיד מרדכי לצאת ממנו לא הרג דוד לשמעי וגם מרדכי תיקן החטא של שאול שהחיה לאגג ומזרעו נולד המן ובצדקתו נתלה המן ותיקן חטא שאול שהיה בן קיש. והא שלא הזכיר בן שאול היות שהי' שאול גרם להמן שיבוא לעולם לכך לא נזכר שמו על העונש הרע שבא מחמתו ולכך לא הזכיר רק בן קיש שהי' איש ימיני דהיינו מבנימין ושהי' ג"כ משבט יהודה ולכך הית' מפלת המן על ידו שאין זרעו של עשו נופל רק ביד בניה של רחל וגם ניתן לו שבט המושל מחמת שהי' מיהודה כי לא יסיר שבט מיהוד' וכמ"ש המפרשי':

פסוק ז

אמן את הדס' היא אסתר. תיבת היא אסתר הוא מיותר. ונראה הכוונה כי הנה אמרו בש"ס שאסתר נקרא ע"ש אסתהר. וזה ג"כ סיפור גודל הנס שמספר שהיה ידוע ומפורסם יפיה בעיני הכל עד שהי' קורין לה אסתהר ולכך אמר ויהי אמן את הדסה היא אסתר שבשעת קטנותה שהיתה עדיין צריכה אימון היתה יפיפיה גדולה ולא היו לה אב ואם לקחה מרדכי לגדלה מחמת יראה שלא יפגעו בה ואף שידעי הכל יפיה לא רצו לקחתה מחמת שהיה יודעים שהיא יהודית ואח"כ נשכח מהכל מי היא ומאיזה עם היא כמו שנבאר עוד אי"ה:

פסוק ט

שבע הנערות הראויות לתת לה. רימז שנתנו לה הן בעצמם נערות הראיות לה לאסתר היינו משרתות ישראלות הגם שלא ידעו שהיא יהודית:

וישנה ואת נערותיה לטוב. תמוה דהא בכל הבתולות נאמר כל אשר תאמר ינתן לה ואין אפשרות טוב מזה. לכן נראה הכוונה במה שכתיב וישנה דהיינו ששינה מאכלה ורחיצתה לטוב ואין טוב אלא תורה שנתן לה הכל ע"פ דת של תורה שלא תתגאל בפת בגו וביין משתיו ומלבושי שעטנז כמ"ש במגילה דף י"ז שהאכילה מאכל יהודית ואין נס גדול מזה שלא ידעו שהיא יהודית ואפ"ה עשו לה הכל כדת של תורה כי רצון יראיו יעשה וכן שינה בנערותיה המשרתות שניתן לה משרתות ישראלות ע"פ נס. ובזה יש להבין המחלוקת בש"ס שרב אמר שהאכילה מאכל יהודי ושמואל אמר שהאכילה קדלי דחזירי ור"י אמר שהאכילה זרעונים שהוא תמוה במאי פליגי ולפי הנ"ל א"ש שכל אחד

מספר גודל הנס לפי דעתו שרב אמר שהנס הוא שהיה מתנהגים עמה בדת יהודית בלי שאלתה והעמידו לה משרתות ישראלות כמו שהעמידו לה משרת להתך שהוא דניאל כמו כן היו כל המשרתים שלה. ודעת שמואל כדעת הזוהר שכתב שלא באה אסתר למשכב אחשורוש כלל רק שידות הכניסה תחתיה בתואר אסתר ממש ואחשורוש לא נגע בה ואם כן יש לומר כמו ששינה אותה לפני משכב אחשורוש כמו כן שינו אותה ואת נערותיה בשעה שהיה רוצה להאכילה איסור וזהו כוונת הכתוב וישניה ואת נערותיה לטוב והלמ"ד הוא למ"ד בעבור היינו שהש"י עשה זה בעבור הטוב שהוא הדת של תורה. וזהו כמו שדרשו באבות. אין טוב אלא תורה וזהו שאמר שמואל שהאכילה קדלי דחזירי דמשום שרצה להאכילה מאכלות אסורות הטובים מאד כעין קדלי דחזירי עד שלא היה לה שום התנצלות לומר אין אני אוכל זה ואילו לא היתה רוצית לאכול הי' הכל מכירין שהיא יהודית ולזה ההכרח היה לשנות אותה ואת נערותיה אפי' בבית הנשים ושפיר כתבו התוספת שם שח"ו היא לא היתה אוכלת ע"ש. פי' שהיא לא אכלה רק אותן השידות שהכניסו תחתיה אכלה אותם ודעת ר"י שהיא בעצמה שינה הרגילה וטבעה ולא אכלה רק זרעוני' וכחנניה מישאל ועזריה בכדי שלא תתגאל בפת בגו ויין משתיו אף שבוודאי הרגילה לאכול מאכלים טובים שהיתה בבית מרדכי היושב בשער המלך ויש בזה גודל הנס שעם כל זה לא נשתנה תוארה ויופיה ותשא חן וחסד לפני המלך אחשורוש והוא כעין הנס הכתו' בדניאל א':

פסוק י

לא הגידה אסתר את עמה ואת מולדתה כי מרדכי צוה. ניבא וא"י מה ניבא שהדבר היה מוכרח שלא ידע שום אדם שמיהודים היא דאל"כ לא היה נשא לב המן לגזור גזירה זו וגם הישראל היו אומרים אחות לנו בבית המלך וזה נס גדול כאשר נבאר בסמוך אי"ה:

פסוק יא

ובכל יום ויום מרדכי מתהלך. מספר גודל הנס שמרדכי היה מתהלך כי הי' ירא שלא תסתכן מחמת זה שממרה את פי המלך שאינה רוצית להשיב למלך ואף שלא היה לה שום טעם על העלמת עמה כי לכאורה היה יותר טוב לומר שהיא יהודית אולי מחמת זה ימאסו בה שידוע היה שאחשורוש שונא את ישראל הוא. רק הש"י שם בלבו והכריחו לצוות עליה שלא תגיד אף שבכל יום היה מתהלך לפני חצירה מיראתו שלא תסתכן.

פסוק יב

ובהגיע תור נערה ונערה. אמר אף שכבר הוטב אסתר בעיניו כמ"ש ותיטב הנערה בעיניו עם כל זה הי' אחשורוש מסופק אם ישאנה שהרי בהגיע תור נערה ונערה באה אל המלך

אף שאסתר נשאה חן בעיניו יותר מכל הבתולות מ"מ הביא לפניו מקוד' שאר נערות והיינו שישראל הי' נתונין בדין בכל אותו זמן אם ראוין שיעש' להם נס עד אחר שהגיע תור אסתר:

פסוק טו

לא ביקשה דבר כ"א את אשר יאמר. וקש' הלשון דאשר יאמר שהיא לשון עתי' וגם הענין קשה ונראה הכוונה שאסתר לא ביקשה שום דבר רק מחמת שכל מעשיה באונס גמור ובוודאי לא מירקה עצמה בבשמים ובתמרוקים כראוי כדרך דבר הנעש' באונס ואילו היה הדבר מגיע למלך הן מפי מגידים והן מחמת שהיה הדבר ניכר היתה מחייבת ראשה למלך והיתה מבקשת תמיד מהגי איך שיאמר לפני השרים ולהתנצל אותה לפני המלך וזהו הכוונה שלא ביקשה שום דבר מהגי רק כל בקשתה היה האיך שיאמר לפני המלך והשרים:

פסוק יז

ותשא חן וחסד לפניו. יש להפליא שמקודם לא אמר רק ותשא חסד לפניו ולא כתב חן ואח"כ כתב ותהי אסתר נושאת חן ולא כתב חסד ואח"כ כתיב ותשא חן וחסד לפניו. ועוד דמקודם לא הי' לו לכתוב ותשא חן ואח"כ ויאהב שהנשיאת חן הוא קודם לאהבה. לזה נראה כי הרבה נסים שנעשו באסתר לא נכתבו רק ברמז מטעם יראת המלכות כמ"ש המפרשים הטעם במה שלא נכתב השם הקדוש במגילה משום יראת המלכות שלא יאמר הם אין מיחסין הטובה שעשיתי להם עלי רק להשם. עיין ביוסף לקח מכ"ש בדבר שהוא גנאי גדול למלך והנה לקיחת אסתר בוודאי היה באונס גדול עד שמסרה עצמה כמעט למיתה כמו שאמרו בריש כתובות צנועות מסרן נפשייהו לקטלא וכן מורה לשון הכתוב: ותלקח. שנלקחה בע"כ כדכתיב בשרה ותוקח האשה וזה היה גנאי גדול למלך שלא רצתה לדבק במלך ונתחייבה הריגה ולזה הוצרכה חסד גדול שלא לחייבה מיתה כדין מורדי במלכות וחן לא שייך רק כשרוצה לעשות טובה אבל שלא להעניש לא שייך רק חסד שרצון הכתוב להודיע ברמז שהלקיחה היתה באונס גדול עד שהיתה צריכה לחסד רב וגדול ולזה אמר ותשא חסד לפניו. כאילו אמר משא של חסד שלב המלך כעס עליה הרבה עד שאילולי החסד הי' הורג אותה כי הוטבה בעיניו וראה שהיא שלא ברצונה משא"כ בעיני כל רואיה לא הוצרכה לחסד רק לחן למען יהללו אותה אל המלך לכך לא כתיב רק נושאת חן ולבסוף כאשר הגיע הזמן לישאנ' והש"י רגלי חסידיו ישמור ורצון יראיו יעשה למען לא תבוא למשכב אחשורוש עד שאמרו בזהר ששידית הכניסה תחתיה בשעת ביאה. והנה יש שני מיני חנות א' חן אשה על בעלה שהוא לטובת האיש

להנאת תשמיש ויש עוד חן כאיש על חבירו או כמלך שנושא איש אחד חן בעיניו לעשות עמו חסד ואפי' בהקב"ה כתיב ונח מצא חן והיינו לטובת נח בוודאי לא לצורך הקב"ה ומספר הכתוב גודל הנס הגם שאהבתו אל אסתר היה גדולה במציאות ממציאות אהבה שיש מאיש לאשתו כי אהבה בנשים לא שייך רק אחר הנשיאות חן כי מחמת נשיאות חן אוהב אותה ואמר הכתוב שאהב את אסתר דרך נס קידם לנשיאות חן יותר משיעור האהבה שיש במציאות בעול' אפי' להנשים אחר הנשיאות חן. וזהו אמרו ויאהב המלך את אסתר מכל הנשים. היינו יותר מגדר האהבה השייך בנשים כי אהבה נאמר על אהבת הליביות אף שלא למשכב דודים דאפי' בזכרים נאמר לשון אהבה ואח"כ אמר ותשא חסד לפניו היינו חן של חסד ומספר גודל הנס שאף שנשאה חן בעיניו מ"מ לא היתה כנשיאו' חן אשה על בעלה להנאתו לשכב עמה רק שהיה חן של חסד כי בעל הסיבות סיבב זה שבשעה שנשאה חן כבר היה שבע מתשמיש שאר הנשים שהיה לו למען לא יבא עליה וגם מחמת שלא ידע משפחתה והיה ירא שמא היא מבוז משפחות והיה ירא שמא תתעבר ויהיה זרעו וזרע זרעו מבוז משפחות לזה לא היה רוצה לבוא עליה ומ"מ נשאה חן בעיניו וזהו חן של חסד ולזה נאמר החן והחסד אחר האהבה אף שהאהבה אחר הנשיאות חן להורות כי האהבה לא היה מצד החן כי החן לא הי' רק מצד החן של חסד ואפי' אם נאמר כאותו דיעה האמור בש"ס שבא עליה מ"מ הי' מוכרח שלא היה לה נשיאות חן אשה למשכב דודים רק חן של חסד שלא להרבות לה תשמיש של אונס שכל תשמיש הי' אונס לגבה. וזהו כוונת הש"ס שאמרו אסתר ירקרקית היתה רק שחוט של חסד משוך עליה וכוונתם בזה לומר דאף שהיתה מד' נשים יפיפיות מ"מ היתה ירקרקית בעיני המלך ומ"מ היה משוך עליה חוט של חסד. ולמ"ד שבא אליה וכורש בנה הי' ר"ל הטעם שסיבב כך בעל הסיבות כיון שכורש בנה בנה את ביהמ"ק וע"כ היה ניצוץ קדושה באחשורו' ומבואר בגלגולים בקרא דקהלת דיש ששולט האדם באדם לרע לו היינו ששולט האדם הטומאה באדם דקדושה לרע לו כגון דוד שבא ממואב שהי' זה כדי להוציא הניצוצות שנבלע באדם דטומאה ולא ישאר חיות לאדם דטומאה וכמו כן הוצרכה אסתר להינשא לאחשורוש שיצא ממנה כורש שיבנ' בית המקדש:

פסוק יט

ובהקבץ בתולות שנית. לפמש"ל נראה דהתקבצות הבתולות שנית הוא מטע' הנ"ל מחמת שלא ידע מולדתה לא היה רוצה לבא עליה כי היה ירא שלא תתעבר ואולי היא מבוז משפחות ויהי' בניו בני בוז משפחו' וגם כדי שלא תתעבר ותכחיש יופיה וכ"ז הי' בדרך נס מאת ה' כי רגלי חסידיו ישמור והית' לו רק ליזון ממראית עיניו ביופיה ובחיבוק

ונישוק וראיה לזה שלא נקראת למלך עד שלושים יום ולכך קיבץ בתולות שניות למשכב דודים לנשים ופלגשים. וזהו כוונת הכתוב אף שקיבצו בתולות שניות למשכב דודים ולא רצה אות' למשכב מלך ומרדכי דודה הי' יושב בשער המלך ואם גילתה זאת היתה חשיב' בעיניו למאוד ומ"מ לא גילתה כי אדרבה הי' נחשב בעיניה לנס גדול אשר אינו נוהג עמה מנהג אישות:

פרק ג

פסוק ב

ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה. קשה הדבר שנכתב בלשון עתיד שהיה לו לכתוב ומרדכי לא כרע ולא השתחוה. לכן נראה כי באמת מה שמרדכי לא השתחוה ואיקני' בי' בהמן עד שרצה לכלות ישראל הי' כמעט חטא דהא אמרו במגיל' אמרה כנסת ישראל חזי מה עשה לי יהודי דלא קטלי דוד לשמעי דנפיק מיניה מרדכי וכו' הרי חשבו בש"ס לגנות על שלא השתחוה. והדבר קשה שמרדכי הצדיק יעשה כזאת. אך הרמב"ן בהקדמתו לאיוב כתב שכשהצדיק עושה דבר שהוא נגד הד"ת בוודאי נסתלק ממנו הבחירה והנה בפ' בשלח כתב רש"י על הקרא דאז ישיר שעלה בלבו שישיר וכן כאן כוונת הכתוב שמרדכי לא עלה בלבי שיכרע היות שנסתלק ממנו הבחירה:

פסוק ד

היעמדו דברי מרדכי כי הגיד להם אשר הוא יהודי. לכאורה אין לזה פי'. דהא מרדכי לא הגיד להם איזה עתיד והעמדת דברים לא שייך רק בדבר שמגידין על העתיד. לכן נראה כי בש"ס אמרו על איש יהודי שמרדכי מוכתר בנימוסו היה והכוונה דכתיב והיה כי יראו כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך וגם כתיב ואמרו כל הגוים רק עם חכם ונבון וגו' וכאשר גרמו העוונות נתבזו המצות בעיני האומו' כאשר פירשתי בפירושי לאיכה אקרא דחטא חטאה ירושלים ע"ש וזה אמרו מרדכי מוכתר בנימוסו הי' אף שנהג נימוסי יהודית הי' מוכתר בעיני השרים וזה הי' תשובת מרדכי כיון שהכריעה הוא נגד נימוסי יהודית וכי הוא יהודי. וודאי אין מצות המלך עליו כי אין המלך חפץ בביטול דת יהודית מיהודים כי היהודים היו חשובים מאד בעיני המלך עאשר כתב לכותבי שטנה על ירושלים בקרו והשכחו כי קרתא דא מימות עלמין על מלכין יתנשא ולזה רצו לדעת אם באמת יעמדו דברי מרדכי שאין המלך חפץ בביטול דת יהודית מיהודים. ולזה אמר אח"כ ויבז בעיניו וגו' כי לא הספיק לו בהריגת מרדכי לבדו כי מכח זה לא יתברר עדיין אם המלך חפץ בביטול דת יהודית אם לא:

פסוק ז

הפיל פור הוא הגורל לפני המן. הנה קשה כפל השמות פור וגורל. וגם קשה מה שאמר לפני המן כיון שהזכיר כבר שהמן הפיל הגורל. והכוונה נראה דהגורל שמפילין להרע לאחר נקרא פור מלשון פור התפוררה הארץ. וגורל שהיא לצורך דבר טוב נקרא גורל כמו בגורל יחלק הארץ. וזהו שאומר הכתוב הפיל פור והיינו כיון שהגורל היה להשמיד אומה שלימה ראוי לכנות הגורל בשם פור והוא הגורל לפני המן מחמת שהי' שמח במפלתן ורצה לחלוק שלל ישראל לכן נתכנה בשם גורל לפני המן:

פסוק ח

ישנו עת אחד מפוזר ומפורד. אמרו במגילה דף ח' דליכא דידע לישנא בישא כהמן וע"ש הפי' ולכאו' אין ניכר בזה דבר חכמה. וגם תמוה דהבא למסור חבירו להריגה צריך להזכיר מקודם החטא שעשה שעליו חייב מיתה ואח"כ אומר לו הטעם שאין לו לירא משום דבר אם יהרוג את זה אבל אין שייך לבא למסור אחד להריג' להתחיל לומר בהריג' זה אין שום חשש לכן הרגהו ואח"כ יאמר לו החטא שעש' שעליו חייב מית' שאין זה מדרך העולם. ולפ"ז הי' לו להקדים שדתי המלך אינם עושים ואח"כ לומר מפוזר ומפורד ואין חשש בהריגת' וגם מה שאמרו בש"ס שם שמא תאמר קרח' אני עושה במלכותך מפוזרין הם שמא תאמ' איכא מדינת' מנייהו ופרש"י מדינה קטנ'. והוא דבר א' עם מה שאמר קודם קרחה אני עוש' במלכותך. ולכן נרא' דהמן לא היה צריך להזכיר כלל חטאם. כי אחשורוש היה שונאם יותר מהמן רק שאמר מסתפינא מאלוקיהם דלא לעבד בי' כדעביד בקדמאי. ולזה בא לו המן להוכיח שהן עמא דהדרא מרא לאפי' מנייהו דאמרי' בש"ס צדקת פזרונו בישראל צדקה עשה הקב"ה עם ישראל שפיזרן בין האומות שאם בא א' להורגן יקראו לו מלכותא קטיעא הרי הפיזור טוב הוא לישראל ומצינו לפעמים שהכינוס הוא טוב שא"א להורגן שלא יעשה קרחה במלכותו ולזה אמר המן הנך רואה שהקב"ה רוצ' לכלותן שסילק כל צדקה מהן כי כדי שלא תאמר קרחה אני עוש' פיזרן וכדי שלא תאמר שמא איכא מדינתא מנייהו והיינו שיש עוד מדינתא תחת מלכות אחר ויקראו לך מלכות קטיעא לזה אמר בכל מדינות מלכותך הרי עינינו רואות שהקב"ה רוצ' לכלותן כיון שסילק מהן הצדקה שפיזרן ומ"מ קיבצן תחת מלך אחד ומה שאמר אית הנאה מנייהו הייני שיש הנאה להאומות שהן שרוין בתוכן ויהי' מריד' ביניהן עבורם לזה אמר ומפורד:

ודתיהם שונות מכל עם ואת דתי המלך אינם עושים ולמלך אין שוה להניחם. והוא תמוה הא כל דת של אומ' ולשון משונה זו מזו. והנרא' לי בזה כי הנה יש דת משה ודת

יהודית כמבואר בכתובות גבי העוברת על דת משה ועל דת יהודי' וכן בכל האומות יש דת המלך ודת נמוסי טבעי אשר נתגדלו מקטנותם על דת זה וכן דת יהודית ביהודים שלא לצאת ראש' פרוע וכיוצא בזה והמן רצה לומר גנותם אמר שכל אומה אף שנמצא מי שמשנה לפעמים פקודת המלך בסתר מ"מ הדת טבעי שנתגדלו עליו אינן משנין כלל לזה אמר שדתיהם היינו דת יהודית הן משנין יותר מכל עם שכל עם אינו משנה הדת טבעי שלהם והן משנין דת טבעי אף שנתגדלו עליו. וגם דת המלך. ידוע שמלת מלך נאמר על הקב"ה אמר שדתי המלך והיא דת משה ג"כ אינן עושין:

ולמלך אין שוה להניחם. אין רצונו של הקב"ה כלל להניחם. כידוע שבמקו' שנאמר במגילה מלך סתם ולא אחשורוש שמרמז ג"כ על הקב"ה:

פסוק ט

ועשרת אלפים ככר כסף אשקול. בירושלמי אמרו וכן מבואר בתוס' מגילה דף ט"ז שנתן המן כנגד כ"א מישראל חצי שקל. וכן אמרו במגילה גלוי וידוע לפני הקב"ה שעתיד המן הרשע לשקול שקלים על ישראל לפיכך הקדים עליהם שקלים לשקליו. והוא תמוה דמה ענין יוחס יש בין שקלים שנתנו ישראל לנדבת המשכן לשקלי המן. וגם לתרץ קושית הר"ן שהקשה בהא דמוקפין עושין בט"ו משום הנס שנעשה בשושן בט"ו הא שושן פרזי הוא. ונרא' דהנה האלשיך כתב בפרשת דור הפלגה וז"ל כאשר יש כוחות הקדוש' כן לעומתן יש כחות הטומא' כי את זה לעומת זה עשה האלקים והאנשים ההם ראו עצמן שהן דביקין בטומאה רצו שלא יהיו הקדוש' שור' כלל בארץ רק להגביר כח הטומא' בארץ וכשם שיש מקומות בארץ שראוין להשראת קדוש' כמו א"י ובית המקדש וקדשי קדשים כמ"ש דהמע"ה עד אמצא מקום לה'. כמו כן יש מקומות הראויין להשראת טומא' כדכתיב ערות הארץ. כי זה לעומת זה עשה אלקים ולכך אמרו נבנה לנו עיר ומגדל עיר כנגד ירושלים ומגדל כנגד ציון שמשם יצא ומתפשט שפע הטומא' בארץ. ולזה אמרו דור הפלגה אברהם פרידי' עקרה לא ילדה ולא ישאר אחריו זרע אשר יחזיק במעוזו היינו שאברהם הי' מוריד קדוש' להארץ ולכך אמרו שהוא אין לו קיום. ומה שאמרו נעשה לנו ראש הוא סמאל ע"ש כי קצרתי בלשונו. והנה כתבתי במ"א הטעם בהא דאמרו בש"ס בג' דברים נתקשה משה וא' מהן הוא השקל שאמרו שנתקש' בו עד שהרא' לו כמין מטבע של אש. והוא תמוה מאד דבשלמא מנור' שהצריך עשיה נתקש' בו האיך לעשותו משא"כ שקלים לא נצטוו' בעשייתן וע"כ מהשקלים שהי' להם כבר בביתם נתנו וא"כ במה נתקש' משה. ונרא' דהרמב"ן כתב בפרש' לך דהנביאים כשרצו שיהיו קיום לדבריהן הוצרכו לעשות פועל דמיון כגון להשליך אבן

ויאמר ככה תשקע בבל. וכן חץ תשועה לארם. ולזה נרא' לפענ"ד שורש הטעם במצות שאף שהן בגשמיו' שהן פועל דמיון לעורר בפועל דמיון שעושין בגשמיו' מדות העליונו' כגון שתוקעין בשופר של איל לעורר המדה המכונ' בשם שופר וכיוצא הרבה. ולזה נתקש' משה שיהי' הצורה של המטבע מעורר למעל' עד שהראה לו כמין מטבע של אש היינו שהרא' לו הענין מה שצורת המטבע הוא פועל דמיון נגדו. וכיון שעינינו רואות שהוצרך לעשיית המשכן משקלים ואת זה לעומת זה עשה אלוקים וכיון שהמן רצה לעקור כלל ישראל הי' הענין כמו שאמרו על אברהם בדור הפלג' שהוא עקר שלא יהיו מי שמוריד הקדוש' לארץ ורצה המן לעשית כעין דור הפלג' לעשות כוונים למלאכת השמים וכשם שהוצרכו שקלים לעשיית משכן כמו כן הוצרך המן ליתן שקלים כשרוצה לעשית כוונים למלאכת השמים להוריד השפעה מהמזלות לכוחות הטומא'. ולזה אמר הקב"ה שהקדים שקלים לשקליו שכבר הורידו בשקלים הקדוש' להארץ ואין כח שוב בהמן לדחות הקדוש' ע"י כן אף שהי' המן מוכן להשראת הטומא' וכמו שיש עשרה מדות בקדוש' כן יש עשר' כוחות בטומא' ונגד זה הי' עשרה בנים מוכנים לקבל מכל אחד כח טומא' ולזה כשרצה המן לתלות מרדכי על העץ עשה פועל דמיון נגד חמישים שערי טומא' והתלויה היא עיקר הבזיון כדכתיב כי קללת אלוקים תלוי. ורצה להכנע הקדוש' תחת הטומא' ולכך רצה לתלות מרדכי על עץ חמישים אמה נגד חמישים שערי טומא' ולזה כשנתהפך הדבר ותלה את המן נתלה ג"כ על עץ חמישים ועם עשרה בניו וזה הי' פועל דמיון למחות הטומאה מן הארץ וידוע שהקדוש' והטומא' כשזה קם זה נופל. ולכך בט"ו באדר כשנתלו בניו ונמחה הטומא' מהארץ נתעל' הקדוש'. והנה בסוף מסכת כלים חשב עשרה קדושות והקש' הברטנורא דהא י"א הן. ותירץ דארץ ישראל היא רק טהרה והקדושה מתחיל רק מכרכים המוקפים חומה ולזה בט"ו באדר כשנמחו כוחות הטומא' מהעולם התחיל העלאת הקדושה ונתעלה הקדוש' של המוקפין ולכך עושין בט"ו משת' ויום טוב על עליות הקדוש' וזהו שאמר המן ע"י עושי המלאכה כי כמו שבצלאל הי' מוכרח לעשות הקדוש' מחמת שהי' יודע לצרף אותיו' כמו כן היה המן ועושי המלאכה יודעין לצרף כוחות הטומא' כי את זה לעומת זה עשה אלוקים:

פסוק יג

להשמיד להרוג ולאבד. וקשה בענין הזה הרבה שכפל הענין במלות שונות. ב' פתשגן הכתב אין לו פי' כלל. ג'. האיך הי' מרדכי ואסתר יכולים לשנו' הכתב אשר נכתב ונחתם בטבעת המלך אחר שאמר אחשורוש כי כתב אשר נכתב ונחתם וגו' אין להשיב. ד'. וגם על אחשורוש קש' האיך אמר אח"כ כתבו על היהודים כטוב בעיניכם. כיון שאין להשיב

האיך אפשר לכתוב טוב. ה' שכתוב ויגד לו מרדכי וגומר ביהודים לאבדם. ואחר כך אמר פתשגן וגומר רק להשמידם שמקודם כתב לאבדם ואח"כ כתב להשמידם. ו'. קשה מה שאמר אחשורוש מי הוא זה ואיזה הוא וגו'. וכי שכח מה שדיבר מקודם לפני ג' ימים. ז' שבפתשגן הכתב הראשון הפסיק בין טף לנשים ובין שללם לבוז בקרא דביום א' בשלש' עשר וגו' ובפתשגן הכתב הב' כתב טף ונשים ושללם לבוז בלי הפסק. ואח"כ כתב ביום א' בשלושה עשר. ונלפענ"ד דהנה המן כאשר ביקש מן המלך לא ביקש כי אם יכתב לאבדם. דהנה בס' מעשה ה' על הגדה בפי' הלל כתב כי האובדים נקראים הרשעים כמ"ש ובאו האובדים מארץ אשור. וזהו ג"כ הכוונה כאן במה שאמר לאבדם היינו לעשותן רעים וחטאים עד שיקראו אובדים וכן כתב היערות דבש לאבדם היינו לאבד דתם ע"ש והיינו גזירת שמד וכן הי' כותב בגוף כתב הדת רק תיבת לאבדם דהיינו גזירת שמד רק אחשורוש רצה שיהי' איבוד הדת מרצונם כדרך שעשה הוא בשושן במשתה שלו. כדכתיב לעשות כרצון איש ואיש וכמש"ל אבל המן עשה פי' על לאבדם הכתוב בגוף הדת שיהי' באונס על השמדות וזהו שפי' בספרים ששלח על הפתשגן של כתב הדת. להשמיד להרוג ולאבד. היינו להשמיד הדת יהודית שלא יהיה שום יהודי ודת יהודית בעולם והיינו להרוג ולאבד. והוי"ו דולאבד הוא ו' המחלקת כמו להרוג או לאבד. דמי שירצה לקבל עליו גזירת שמד יתקיים ומי שלא ירצה יהרג. וזהו כוונת הכתוב פתשגן הכתב להינתן דת וגו' פי' שהדברים הנכתבים בהספרים הוא פי' של גוף כתב הדת כי בגוף הכתב לא נכתב רק תיבת לאבדם כי אחשורוש לא רצה בזה שיהי' אנוסים בהמרת הדת כי לדעתו אין המרת הדת באונס פוסלת וכל רצונו הי' שימירו דתם ברצון כאשר ראינו אשר עשה בעשיית המשתה כמו שפירשתי לעיל על הפסוק כרצון איש ואיש ע"ש והלך בעצת בלעם שאמר שא"א לעשות רע לישראל רק כשעושין אותן רעים וחטאים מקודם וכ"כ השל"ה בפי' הכתוב דוירעו אותנו המצרים ע"ש. עד שהפקירו מלכי מדין את בנותיהם לזנות וכל עצת אחשורוש שציווה להביא אשתו ערומה כתבו המפרשים בכדי שיבואו כל הנשים ערומות ומחמת זה נשים ואנשים יהיו בתערובות ויתקיים עצת בלעם כמבואר ביערות דבש ע"ש ולזה שפיר קאמר מי הוא זה ואיזה הוא אשר מלאו לבו לעשות כן. לפרש הכוונה של תיבת לאבדם מה שלא עלה בלבו כלל להשמיד ולהרוג כי הכוונה בתיבת לאבדם לא היה רק שיהיה המרת דתם ברצונם אף שיפקירו להם בנותיהם כדרך שעשה במשתה שלו. וזהו מאמר המלך כתבו ליהודים כטוב בעיניכם כי כתב אשר נכתב וגו' כלו' יכולים אתם לכתוב על היהודי' כטוב בעיניכם רק שלא ישיב כתב המלך והכוונה שיפרשו תיבת לאבדם היינו להגביהם

ולעשות טוב להם שאין להם דבר המחטיא את ישראל רק כשמגביהים אותם כדכתיב וישמן ישורון ויבעט ואין לך דבר שמחזיר אותן למוטב רק כשהן מעונין ומדכוין ביסורין וזהו שאמר שצריכים אתם לעשות פי' על תיבת לאבדם הנכתב בכתב הדת ולומר כי נתעלה מעלת היהודים בעיני המלך ורוצה שיהי' לעם אחד לזאת גזר המלך שיהיו הכל עתידים ליום הזה לאבדם. דהיינו לעשות כל טצדקאות שיאבדו דתם מרצונם אף להפקיר בנותיהם ולהשליטם על שונאיהם ולעשות בהם ובנשותיהם כרצונם וליתן להם כל החירות וממילא יאבדו דתם ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם מתוך רוב טובה כי מתוך רוב טובה עשו את העגל. ולכך באגרת הב' כתיב טף ונשים ושללם לבוז ביחד שתיבת לבוז קאי גם על טף ונשים שנשותיהם ובנותיהם הפקר הוא להם. וזהו הפי' של לאבדם האמור בכתב הדת ואיגרות השניות אפרשן במקומן אי"ה. ומרדכי ידע כי הקדימו כל ישראל בתשובה גדולה עד שבוודאי לא יהי' נפקד מהם איש לרע שפסקה זוהמתן וכן כתיב ובביזה לא שלחו את ידן: ועתה אבוא לפרש על סדר המקראות להשמיד ולהרוג ולאבד. כפל הדברים במלות שונות נראה כי להרוג ולאבד הוא פי' של להשמיד כי הפקידה לא הי' להרוג את כולן רק להשמיד הדת יהודית ומי שירצה לכפור ולהפוך את דתו יתקיים. ולאבד הוא מענין ובאו האובדים מארץ אשור והיינו עוברי על דת וזהו שאמר להשמיד. במה או להרוג היינו מי שלא ירצה להפוך את דתו יהרגנו או לאבד מי שירצה להפוך דתו ואז יהי' מהאובדים וזהו לאבד ובזה ישמדו היהודים מכל וכל:

פרק ד

פסוק א

ומרדכי ידע את כל אשר נעשה. ידע הגזירה אשר נגזרה ברוח הקודש והי' יודע כי דרך העם שלא שב עד המכהו רק חוזרים על סיבות לבקש משרי המלך על נפשם וכיוצא מסיבות הרבים ובהיותו יודע מפי אליהו וכמבואר במדרש כי אם ה' צבאות יעץ ומי יפר ואין הסיבות מועילין כלל ותפלה מועלת תמיד כי אפי' חרב חדה מונחת על צווארו של אדם לא ימנע עצמו מן הרחמים ומרדכי הי' מוחזק לנביא על כל העולם. ולכך קרע בגדיו כעל מת כי קריעה הוא על דבר שעבר וא"א לתקן כפי הנראה להורות כי גזירה כלה ונחרצה יצאה מפי הש"י ולא יחזרו אחר סיבות כי נגד גזירת הש"י לא יועיל סיבות ורק תפלה ותחנונים ירבו אולי יתעשת אלקים לבטל הגזירה. ולכך כתיב שק ואפר יצע לרבים. בלשון עתיד לומר שכל עשיותיו שעשה הי' בכדי ששק ואפר יצע לרבים מהמון

ולא יחזרו אחר סיבות בהיותן רואין שמרדכי היושב בשער המלך לא חזר אחר סיבות ומתאבל כעל מת:

פסוק ב

ויבא עד שער המלך. רימז שלא רצה ליכנס כלל לשער המלך כי נשבע שלא לפשוט השק ואין לבא אל שער המלך בלבוש שק וממילא ידעו הכל שאינו רוצה לחזור אחר סיבות והי' תמיד עסוק בשקו. ובזה הי' ידוע לכל העולם כי אינו נכנס לשער המלך כלל:
כי אין לבא אל שער המלך. ומזה ידעו העולם שבנבואה נאמר' לו שכלה ונחרצה ומאת ה' יצאה ויפנו הכל אל הרחמים ולא לחזור אחר סיבות:

פסוק ד

ותשלח בגדים להלביש את מרדכי. מחמת שהי' הכל בהסתר מה הוא לה ואף בדיבור ע"י השליח הי' נזהרין ושלחה לו בגדים אף שהי' לו בגדים לרמז לו כי אצל רחמים צריך ג"כ סיבות ע"כ באם יש איזה גזיר' תתחיל לבקש מאת המלך והשרים כמו שמצינו כמה פעמים בש"ס ששלחו זה לזה סימנין לסימן:
ולא קיבל. רימז שסיבות לא יועילו ולכך שלחה להתך שהי' נאמן ביתה לגלות לה על ידו:

פסוק ז

ויגד לו מרדכי את כל אשר קרהו. לשון מקרה קשה כי אין זה מקרה רק גזירה מהש"י. לכן נראה הכוונה שקרה לו שלא כרע ולא השתחוה להמן י(שנסתלקה ממנו הבחירה וכמש"ל) ועל ידו באה הצרה הזאת לכלל ישראל ומשום זה בלתי אפשרי שיהי' הוא המשתדל לישועת ישראל כי אין קטיגור נעשה סניגור:
ואת פרשת הכסף וגו' ביהודים לאבדם. **ואת פתשגן הכתב אשר נתן בשושן להשמידם**. הדבר מבואר כמש"ל שהדת מהמלך הי' רק לאבדם היינו לעשותם אובדים והפתשגן הי' להשמידם היינו להרוג או לאבד:

פסוק י

ותאמר אסתר להתך ותצווהו אל מרדכי. לא אמרה לו להשיב למרדכי בשבילה דא"כ הי' לו לכתיב להשיב אל מרדכי רק הענין הוא שהיא סיפרה לו הדברים היאך הוא והוא שכל עבדי המלך ועם מדינות המלך וגי' ותצווהו לשאול למרדכי אם תסכן עצמה ללילך תיכף או שתמתין עד שיקראנה המלך היות שזה שלושים יום אשר לא נקראת ובוודאי תהי' נקראת בזמן מועט:

פסוק יד

ואת ובית אביך תאבדו. והטעם היות כי המן נצמח ע"י חטא שאול באגג אשר הניחו חי ומזה יצא המן והוצרך שתהי' הצלה ע"י אסתר שהיא מזרע שאול ולזה אמר מרדכי שבאם ההצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר ממילא היא ובית אבה יאבדו בחטא שאול שלא יתכפר לו (אלשיך):

פסוק טז

וצומו עלי. שאשא חן לפניו ושלא אבוא למשכב המלך מחמת שאני בא אל המלך אשר לא כדת ויש בזה חשש שלא יהי' בזה ח"ו איבוד שני העולמות וגם כשיהי' עון ת"י לא יבא ג"כ גאולה ע"י:

וגם אני ונערותי אצום כן. לשון כן קשה. לכן נראה שהכוונה שגם אני ונערותי אצום כן עלי כי לא חשבינא לצום על רבים כי חשדה עצמה להיותה בבית המלך אולי סופה ברצון. וזהו שאמרה כאשר אבדתי אבדתי. כלומר אסכן את עצמי. ואם לא חטאתי וודאי הש"י יהי' בעוזרי שיבא ע"י ישועת ישראל ואם חטאתי מהיות בבית המלך ואבדתי שני העולמות ממילא כבר אבדתי ויבחר לי המות מחיים:

פרק ה

פסוק ד

אל המשתה אשר עשיתי לו. טעם עשיית המשתה איכא מחלוקת בש"ס. ולדעתי נראה היות שהמלך ראה שהיא מסכנת עצמה לבוא והבין אולי היא ממשפחת ישראל ובאתה לבקש עבורם ולכך הקדים ואמר מה לך וינתן לך ולא אמר ותעש למעט שלא ימלא רק מה שחסר לה ולא לעשות (לאחרים בשבילה ולזה אמרה שעשתה משתה להמן להעבירו על דעתו ואחר שעשתה משתה להמן ידעה שיעלה במחשבתו על המן שרוצית להגביה את המן שגם היא שונאה היהודים ולכך אמר במשתה מה בקשתך ותעש אפי' על אחרים:

פסוק ו

מה שאלתך ומה בקשתך. שאלה נאמר על חפץ הלב לעצמי. ובקשה נאמר מה שמבקש על אחרים וכן שאלת אסתר על המלך הוא חפץ מתאוות לבה על עצמה. ועל המן שיבוא למשתה אסתר שייך לשון בקשה שהוא על אחרים דהיינו על המן:

פרק ז

פסוק ד

כי אין הצר שוה בנזק המלך. מוסב על מה שאמרה אילו לעבדים וגו'. היתה יריאה שיסכים המלך ע"ז מיודעה שהוא שונא מאוד לישראל לזה אמרה כי אין הצר וגו'. לומר שהיא היתה ג"כ כמחריש אולי נמכרו ישראל לעבדים ולשפחות (כי משמש בלשון אלא ורק) רק הצר בעצמו לא הי' עושה כן כי אין לו תועלת בזה בנזק המלך כי מה בצע שיהי' נמכרין לעבדים ולשפחות שהמלך יהי' ניזוק והישראל יהי' קיימין ושוה הוא לשון תועלת כמו למלך אין שוה להניחם כלומר אין דבר זה שיה אצל הצר כלום שיזיק המלך בזה:

פרק ח

פסוק יא

להשמיד להרוג ולאבד את כל חיל. גם בכאן יקשה השלשה לשונות. וגם מה זה פתשגן הכתב. ולבא אל הענין נאמר כי אובד נאמר על ב' ענינים. א'. על רשעים גמורים שהן אבודין מעוה"ב כמו שנאמר ובאו האובדים מארץ אשור וכמש"ל בשם המעשה ה' וגם נאמר על עניים שהן מעונים ומסובלים בצער עד שהן כאבודים מעוה"ז כדכתיב תנו שכר לאובד וגו'. והנה המן לא הספיק עצמו בלקיחת ממונם להפקיר שללם של ישראל רק לכלותם או להעביר דתם כי הי' יודע כי כל זמן שישראל קיימין לא יכון הוא ומלכותו ועדיין תקותם קיימת וכוונתו הי' במה שאמר לאבדם היינו לאבד דתם ולזה פי' בפתשגן להשמיד דתם דהיינו להרוג או לאבד דתו וכמש"ל אבל אסתר ומרדכי לא היו יכולין לבקש הריגת כולם. ואמר להשמיד להרוג דהיינו להשמיד הצרים דהיינו העמלקים בהריגה או באיבוד ממונם להכניעם תחתיהם וטפם ונשיהם לבוז להם לעשות בהם כרצונם וגו'. ולזה פי' תיבת לאבדם הנכתב בכתב המלך על היהודים לומר שעי"ז יאבדו דתם מרצונם ע"י שהפקיר להם נשיהם ובנותיהם וממונם של הצרים ושום אדם לא יעמיד בפניהם ויהיו שולטים על כולם כעצת בלעם. ומרדכי ואסתר לא חשו לזה כי ידעו שלא יהיה נפקד מהם איש לרע ח"ו כי כבר פסקה זוהמתן ע"י התשובה הגדולה שעשו וקבלת התורה ברצון וכמש"ל. עוד נראה פי' אחר על הא דהקשו המפרשים בהא דאמר אחשורוש כתבו על היהודים כטוב בעיניכם וגו'. כי כתב אשר נכתב וגו'. דכיון שאין להשיב איך שינה. לכן נראה לפענ"ד דלמעלה בגוף הדת שהי' כתוב להיות עתידים ליום הזה ג"כ היו כתוב להיות היהודים עתידים ליום הזה. רק מאחר שהכתוב שלמעלה

בשילוח הספרים שכתב המן לפתשגן כתוב להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים וגו'. פתשגן הכתב להינתן דת בכל המדינה גלוי לכל העמים להיות עתידים ליום הזה וגו'. השמיט במגילה תיבת היהודים שבלא"ה נמשך תיבת היהודים הכתוב למעלה גם על כתוב הזה כמ"ש המדקדקים שיש תיבות החסרות במקרא מחמת שהן נסתרות בכח התיבות הקודמות במקרא וזהו שנקרא שמושך עצמו ואחר עמו כמו כי לא לנצח ישכח אביון ותקות ענוים תאבד לעד דהוי כאילו נכתב ותקות ענוים אל תאבד לעד. וכן והנה שאול בא אחר הבקר שפירושו אחר ביאת הבקר ובא לומר כי המן פי' בספרים שהוא להשמיד היהודים לזה שנאמר בגוף הכתב להיות עתידים. והיינו היהודים. והכוונה כי עיקר מחשבת המן הי' שלא ישאר שום יהודי בכל העולם. ותחת מלכות אחשורוש לא הי' רק קכ"ז מדינות. רק היהודים לא הי' רק תחת מלכותו כדכתיב בכל מדינות מלכותך וכמש"ל. והנה המן היה ירא אולי ביום י"ג אדר לא יהיו כולם בביתם שיסעו למלכות אחרת לסחורה או לשאר צורך. וממילא לא יהרגו כולם ולכך לא פרסם מה שיהי' ביום זה בהדת שניתן שיהיה גלוי לכל העמים. רק הכריז בגוף הדת שיהי' גלוי לכל העמים שהיהודים מחויבים להיות כולם עתידים לעמוד ביום ההוא בביתם בלי שום שיור שלא יסע אחד למקום אחר רק שיהיו מוכנים בביתם על יום י"ג אדר וביום הזה יוכרז להם טעם הדבר מה שנגזר עליהם שיהי' עתידים ליום הזה. ובהספרים ששלח המן להשרים פירש להם שהוא כדי להרוג היהודים וליטול ממונם ולאבדם. ומ"מ אף שהדת כתוב בסתם הי' אבל גדול ליהודים שהיו יודעין בעצמן שלא לחנם נצטוו שיהיו כולם בביתם ושלא לטובתם הוא כי היו יודעין משנאת אחשורוש להם. ולזה אמר אחשורוש על שלוח הספרים השניים. שלעקור כתב הדת אשר נכתב ונחתם בטבעת המלך שיהיו עתידים ליום הזה אי אפשר שאין להשיב רק שתוכלו לכתוב על היהודים כטוב בעיניכם. דהיינו לפרש מה שנגזר בגוף כתב הדת שנחתם בטבעת המלך שיהי' עתידים היהודים ליום הזה שהוא בשביל איזה טובה שצריכין לעשות להם כגון לצוות להם שילכו כולם לא"י לשוב למקומם לבנות בית הבחיר' או שאר איזה טובה שיוטב בעיני מרדכי ואסתר ויען כי הם ידעו כי א"א בנין בית הבחיר' בלתי מחיית זרע עמלק פירשו הם שיהיו היהודים עתידים ליום הזה להינקם מאויביהם דהיינו זרע עמלק שיראו כולם במחיית זרע עמלק כאשר נצטוו:

פסוק טו

והעיר שושן צהלה ושמח'. ראוי לשים לב בהא דאמר ליהודים היתה אורה. א"כ מאן היו בעיר שושן שנאמר עליהם רק צהלה ושמחה. וגם בהא דכתיב ובכל מקום אשר

דבר המלך וגו' כתיב שמח' וששון ליהודים משת' ויום טוב כי'. שמפסיק בתיבת יהודים בין שמח' וששון למשתה ויו"ט. והנה מקודם נבאר החילוק שבין שמות המשותפים על לשון שמחה שהן. שמחה. חדוה. ששון. צהלה. עלז. עלץ. גילה. ונרא' ששמח' הוא שמחת הלב והנאת הנפש והשכל. וששון היא משוש האברים כמו שנאמר בתהילים שש אנכי כמוצא שלל רב. חדוה וה לשון שמח' כמו שאמרו חז"ל ויהי הוא לשון צרה והיה לשון שמחה. וכמו שנאמר באבילות אבל יחיד עשי לך. כך בשמחה כשרוצה לומר שמחת יחיד אומר לשון חדוה והוא מורכב משני תיבות כמו חַד וָה. עלז נאמר כשהשמח' רב כ"כ עד שמחמת השמחה אין מקום בלב להחזיקו וכמ"ש הרמב"ם שלפעמים השמחה רבה עד שאין לה מקום בלב כלל עד שנחלש וכמעט פרח רוחו ממנו. ועלץ הוא מלשון אלץ. והוא מלשון דוחק כי אותיות אחה"ע מתחלפין וכן אותיות זסשר"ץ. דיצה הוא מלשון דץ בי' מידי היינו שהאהבה תקוע בלב כ"כ עד שלא יזוז ממנו. גילה הוא שהשמח' מגולה כל כך עד שהכל רואין כגון שמח' בריקודין ומחולות. והנ' בשושן שהי' עיר מלוכ' ומקום מושב המלך והשרים לא היו יכולין לעשות שמח' בריקודין ומחולות בעיני המלך והשרים שלא יגרמו קנא' וכעין שאמר בגיטין בחורבן שהמלך ראה שהרבו שמח' בנרות חזר עליה' לכך לא הי' ניכר בהם רק צהלת פנים ושמחת הלב לכך נאמר צהל' ושמח':

פסוק טז

ליהודים הית' אור' ושמח'. בש"ס אמרו קרי לי' יהודי וקרי לי' ימיני. ודרשו חז"ל יהודי שמרדכי מוכתר בנימוסין היה. והכוונ' שהי' מוכתר במצות. היוצא מזה כי יהודים נקראים מוכתרי' במצות. והנה מרדכי נחשב בש"ס ממ"ח נביאים. וגם מהסנהדרין היה שם כמו שנאמר ורצוי לרוב אחיו ואין השכינה שורה מתוך עצבות. ונסתמו ממנו מעינות החכמה בשעת צרה והגזירה. וכאשר נשלח ישועה מהקב"ה חזרה ההשפעה נביאות למקומה ונפתחו מעינות החכמה ובעוד שלא הי' השכינה שורה הי' חשכת השכל. וכאשר נפתחו האירו מעינות השכל. וע"ז נאמר ליהודים (היינו לאותן שהיו מוכתרים בנימוסן שהם נקראין יהודים כמש"ל) היתה אורה ושמחה אור השכל והנבואה ושמחת הלב. ששון הוא משוש האברים. ויקר. הוא שכולם היו מתכבדים את היהודים והמצות הי' ליקר ואפי' בעיני האומות. דכשהשכינה שורה נאמר וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא וגו'. ולפ"ז א"ש. מקום אשר דבר המלך ודתו מגיע שמחה וששון ליהודים וכו' כלומר לאותן שהיו מוכתרים בנימוסם כמו מרדכי הי' שמחת השם ומשוש האברים בהילול ושבח להקב"ה ולהמון העם הי' משתה ויו"ט ולכך מחלק בתיבת ליהודים בין

שמחה וששון למשתה ויו"ט: ובמס' מגילה אמרו חז"ל ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר: אורה זו תורה כו' ושמחה זו יו"ט וששון זו מילה. ויקר זו תפילין. והוא תמוה דאטו לא היו נימולים קודם הנס. וכן קשה על כולם. ועוד כיון שחשב תורה הרי כל המצות בכלל. לכן נראה בכוונתם דהנה בסנהדרין דף כ"ד אמרו במחשכים הושיבני זה למודה של בבל ופי' רש"י שלמודם היו מסופק בידם. לזה אמר שבשעת הנס היה תוקף השפעת הש"י וניתן להם השגה גדולה. והתורה היה אורה שהוא היפך החשך. ואמר ושמחה זו יו"ט. כי בתוקף הגלות נאמר (איכה א':ז') שחקו על משבתיה ופירש"י שביתות חגה ושבתה ובעת שהאומות שוחקין נאמר גם היא נאנחה. וכמ"ש בפירושי לאיכה ע"ש. משא"כ אחר הנס נאמר ושמחה זו יו"ט. וששון זו מילה. כי בעירובין דף י"ט אמרו שאברהם יושב על פתחו של גהינם ומעלה ישראל מגהינם. וכשנהנו מסעודתו של אחשורוש העמיד להם זונות ונכשלו בעון זה ונעשו כאילו אינם נמולים. ובצרת המן ששבו לאל בכל לבם נתכפר להם עון זה וחזרו להיות נמולים. ולכך אמר וששון זו מילה. ויקר זו תפילין כי בתפילין נאמר (ביחזקאל) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך וירא ממך. דכשישראל עושין רצונו של מקום המצות הן לכבוד ולתפארת בין האומות אבל ח"ו כשאין עושין רצונו של מקום המצות הן בזוין כמו שפרשתי בפירושי לאיכה בקרא דכל מכבדיה היזילוה. ולכך אמר שאחר התשובה שעשו ישראל בימי המן נהפכו התפילין להיות ליקר ולתפארת:

פרק ט

פסוק א

ובשנים עשר חודש וכו'. אשר דבר המלך ודתו להיעשות. יש להעיר דכתיב להיעשות ולא כתיב מה. וגם כולו יתר הוא שהי' לו לכתוב בקיצור ובשנים עשר חודש יום אשר שברו וגו' ונהפוך הוא כו' וגם קשה שהי' לו לכתוב ונתהפך. ונראה בכוונת הכתובים. שבא להגדיל הנס כי מהדרך כשבא לשון סתום מהמלך. ובא עליהם פירושים שונים הן עומדים וחוקרים. ולאשר שבכאן בא מהמלך הפקידה סתום וחתום רק להיות עתידים והמן פי' שהוא כדי להשמיד ולהרוג היהודים ומרדכי פי' בהיפך וכמש"ל והי' ראוי שיהי' הדבר בספק אצלם ושלא יניחו לבצע מחשבתם אך מה' הי' שהי' שמעו של מרדכי הולך וגדל והאמינו כולם בפירושו של מרדכי. ולכך לא עמד איש בפניהם בעת שנקהלו לשלוח יד במבקשי רעתם:

פסוק ב

נקהלו היהודים וגו' לשלוח יד. יש להתעור כי זה שפת יתר שה"ל לומר נקהלו היהודים ויכו. ונראה דהכוונה הוא במבקשי רעתם הם העמלקים כי צוררים הם לישראל תמיד כדכתיב מלחמה בעמלק מדור דור וגם כיון שהיו עתידים לבנות הבית מצווין הם למחות זרע עמלק כמו בבית ראשון. והכריזו זה בין האומות שאין רצונם להנקם בשום אדם רק בהעמלקים שהם מבקשי רעתם. ונזה החרישו כל האומות שהש"י ברחמיו השריש שנאה בלב כל האומות על העמלקים עד שהיה לב כולם שמח בהריגתם מחמת קנאת המן שהי' בלבם על שהגדילו המלך על כל השרים. והנה דקדוק הלשון דנקהלו בנו"ן הנפעל להורות שהן לא היו בלבם לעשות רק שרצון השם הכריחם להיקהל ולהרוג: עוד יש לפרש במה שאמר נקהלו בנו"ן הנפעל ובשושן נאמר ויקהלו. כי בשושן ששם מקום מלכות. וידוע להם גדלות מרדכי ואסתר. לזאת נתקבצו בכוונה להרוג משא"כ בשאר מדינות המלך נסתפקו בדבר איזה מהספרים הן אמת אם ספרי המן או ספרי מרדכי ואסתר וע"י הפחד והאונס נקהלו בע"כ לעמוד על נפשם. וזהו כוונת הכתוב לקמן שאמר ושאר היהודים וגו' נקהלו לעמוד על נפשם:

ונוח מאויביהם והרוג בשונאיהם. כי מחמת הפחד לא נקהלו רק לעמוד על נפשם ולנוח מאויביהם דהיינו מהרודפים פי' וממילא אם מבקשי רעתם יעמדו לנגדם גם הם יבאו לשלוח יד בהם. וזהו שאמר כאן לשלוח יד במבקשי רעתם דהיינו רק במה שירצו לבקש רעתם שירצו להרע להם. אמנם ראו שאיש לא עמד בפניהם ידעו שאיגרות השניות אמת התחילו הם להרוג בשונאיהם. וזהו כוונת הכתוב ושאר היהודים נקהלו לעמוד על נפשם ונוח מאויביהם. אמר שתחילת קהילתם הי' רק לעמוד על נפשם לנוח מאויביהם דהיינו מהרודפים ואח"כ הרגו אפי' אותן שהי' רק שונאיהם:

פסוק ה

ויכו היהודים באויביהם. אויב הוא הרודף ועושה רע ושונא הוא אשר יש לו שנאה בלב ומתאוה לעשות רעה לשונאו. וזהו שאמר הכתוב שבאויביהם דנו דין חרב והרג ובשונאים לא דנו דין חרב רק שעשו בהם כרצונם דהיינו שהכניעם ונטלו שררותם מהם:

פסוק י

ובביזה לא שלחו את ידם. היינו שאף בממון הפקר שהמלך הפקיר להם הממון לא שלחו את ידם והיא מחמת שלא הי' להם פנאי רק יום אחד והיו עוסקים במצוה למחות זרע עמלק מחמת שהיו עתידים לבנין הבית ומצוה ראשונה הוא למחות מקודם זרע עמלק כמבואר ברמב"ם:

פסוק יב

הרגו היהודים ואבד. לשון ואבד קשה קצת דאיזה איבוד שייך אחר הריגה. ונראה שכוונתם הי' להרוג כל משפחה ומשפחה שלא ישאר שום גואל הדם ושיתאבד זכר ההרוגים משושן וכל הריגתם היה רק בהעמלקים וכיון שמצוה למחות זכר עמלק ואסתר ראתה שעדיין נשאר הרבה מהעמלקים בשושן מה שלא הספיקו להרוג את כולם ביום אחד לכך בקשה שינתן בשושן עוד יום אחד:

פסוק יג

ינתן גם מחר. הא שביקשו לשושן עוד יום אחד כי בשושן היה הקדושה שורה שהסנהדרין היו שם ומרדכי היה נביא ובעת שנגזרה הגזירה נסתלק רוח הקודש בעוה"ר וא"א לקדושה לצמוח עד גמר נפילת הטומאה ואסתר ראתה שעדיין לא התחיל רוה"ק לחול והבינה שעדיין לא נגמר מחיית הטומאה ועדיין צריכין לעקור אותן שרוח הטומאה שורה עליהן ולתלות עשרת בני המן:

פסוק יט

שמחה ומשתה כו'. להבין סיבה לאלו הד' דברים שחשב וגם מה שהחליף מרדכי יו"ט וציווה בעד יו"ט מתנות לאביונים נראה דהנה אמרו חז"ל גדולה תשובה שזדונות נעשו כזכיות והן חשבו שעיקר החטא היה על שנהנו מסעודת אחשורוש וכיון שעשו תשובה ונתכפר להם נעשה משתה של אחשורוש לזכות כי גדולה תשובה שזדונות נעשו כזכיות וכאילו עשה משתה של מצוה. ולכך עשו משתה ושמחה להורות שיש להם לשמוח בהמשתה שעשו תמורת מה שעשו להם מקודם אבל ובכי וצום על המשתה ולכך עשו ג"כ יו"ט שלפי דעתם שראו מחיית עמלק וחשבו שהוא אתחלתא דגאולה וראוי הי' שיהיה הגאולה שניה כגאולה ראשונה רק שגרם החטא כמו שאמרו בש"ס ולפי דעתם שהוא אתחלתא דגאולה יש לעשות יום טוב כמו בגאולה ראשונה:

ומשלוח מנות. הטעם כי הקדושה משורש האחדות והטומאה משורש הפירוד. כשגברו העוונות ונעשה פירוד בישראל כמו שאמר המן ישנו עם אחד מפוזר ומפורד. והיינו שהן מפורדים ואין לירא שאומה שלימה ימצאו סיבות להנצל כי היה ביניהן פירוד ובלתי אפשרי שיהי' כולם בעצה אחת ולא ישמעו מאומה לגדוליהם. ואח"כ כששבו בתשובה שלימה נעשה אחדות ביניהם ונקהלו בעריהם וחיבבו זה את זה. ולזה אנו עושין ומשלוח מנות איש לרעהו. להורות שע"י החיבוב לחבירו בא הגאולה. וכ"ז הי' לפי דעתם שנתכפר להם העוון מה שנהנו מסעודת אחשורוש משא"כ מרדכי תלה הדבר שהי' בעון שהשתחוו לצלם ולא קידשו שמו. וידוע כי חילול השם אין לו כפרה

עד שימות. ומרדכי ידע ברוה"ק שההצלה הוא דרך חנינה מאת הקב"ה ולכך תיקנו מתנות לאביונים לומר שעדיין לא נטהרו מחטא לגמרי וחטאך בצדקה פרוק ולהדביק במדותיו יתברך מה הוא חנון אף אתה חנון וכו' משא"כ משלוח מנות שהוא דרך גמול. וביטלו מלעשות יו"ט כיון שאין זה אתחלתא דגאולה. ועוד כי יו"ט לא בא רק על מה שזכו ישראל בשכר מצותיהם כמו במצרים שנאמר זכרתי לך חסד נעוריך וגו' ובשבועת בשכר קבלת התורה ובסוכות היקף ענני כבוד שהיו ראוים לכך. עוד יש לפרש בהטעם ומשלוח מנות. הא דנתחייבו במשלוח מנות בפורים יותר מבשאר יו"ט היות שבכל הנסים לא הי' בזכות ישראל עצמם רק בזכות ברית אבות כדכתיב לא בצדקותינו וגו' משא"כ בגאולת אחשורוש הי' רק בזכות ישראל עצמו שעשו תשובה בכל לבם וקיבלו התורה ברצון. ואינם דומה יחיד המקיים את התורה לרבים המקיימין את התורה כמ"ש רש"י בקרא דירדוף אחד אלף ע"ש. ולכך מרמזין במשלוח מנות שמחזיקין טובה זה לזה. ולכן צריכין לשני מנות לרמוז שבשניים עשה כ"א טובה לחבירו. א'. בעשיית תשובה שלימה שבתשובת האחד מועיל ג"כ לחבירו כמבואר ביומא (דף פ"ז) גדולה תשובה שאפי' יחיד שעשאה מוחלין לכל העולם כולו. נמצא שתשובת כ"א בפ"ע מועיל ג"כ לחבירו לכפרת עונותיו. וכן לענין עשיית המצוה מועיל כ"א לחבירו שאינו דומה יחיד המקיים את התורה לרבים המקיימין התורה ובהיות כי א"א שיתבטל הגזירה בלי עשיית הצדקה כדכתיב ושביה בצדקה. ולזה נותנין מתנות לאביונים דהוא מרמז דהצדקה הוא דווקא בשני אביונים דידוע מה שאמרו חז"ל כל הנותן מתנותיו לעני אחד וכו'. ומה שהוא בשביל החזקת טובה מאחד על חבירו צריך שתי מנות לרמז הנ"ל. והא דמרדכי כתב משלוח מנות ויום טוב וחכמים לא רצו לקבל יום טוב והכניסו מתנות לאביונים במקום זה. נראה לע"ד דהנה איסור מלאכת שבת ויו"ט הוא משום דבכל מקום שקנו ישראל קדושה בנפש כמו בשבת דכתיב וינפש ובפסח שהי' שם גילוי שכינה ונתעלה נפשם ובשבועת היה מתן תורה ובסוכות היקף ענני כבוד. ולזה נצטוינו בשבת ויו"ט להיות עושין שיעבוד נפש ושיחרור הגוף ממלאכה. משא"כ בימים שנעשה בו נס רק בהצלת הגוף כגון בחנוכה אין עושין יו"ט. ובזה הי' מרדכי וחכמים מחולקין דמרדכי היה סיבר כמ"ד קימו מה שקיבלו כבר ועיקר הנס הי' מה שקיבלו התורה ברצון וראוי להיות יו"ט כמו בשבועות וטובת הנפש לא בא ע"י צדקה לזאת לא רצה מרדכי לתקן מתנות לאביונים רק יו"ט. וחכמים ס"ל קימו למעלה מה שקיבלו למטה ועיקר הנס הי' בהצלת גופים ובזה לא שייך ענין יו"ט כמ"ש. והצלת הגוף היה ע"י צדקה לכך תיקנו מתנות לאביונים:

פסוק כ

ויכתוב מרדכי להיות עושים וגו' כימים אשר. הנה לכאורה כל המקרא הזה הוא מיותר שלא הי' צריך לומר רק להיות עושים יום י"ד וט"ו בכל שנה ימי משתה ושמחה. ובכוונת הכתוב נראה שרוצה לומר שלא יהיה הימים אלו בכל שנה כפרטוגמא ישינה ולזכר בעלמא. רק שיהיה אצלם כאלו היום נעשה הנס. וזהו שאמר להיות עושים יום י"ד וט"ו ממש:

פסוק כב

כימים אשר נחו בהם היהודים וגו' והחודש אשר נהפך וגו'. המדקדקים כתבו שהוי"ו תבא לפעמים בחילוף כאשר. כמו ונח הי' בן שש מאות שנה והמבול היה. שמשפטו כאשר היה המבול וכן יש לפרש גם כאן כימים אשר נחו כאשר היה בהחודש בשנהפך מיגון לשמחה:

פסוק כג

וקיבל היהודים. תיבת וקיבל לשון יחיד קשה. ונראה שתיבת קיבל הוא מבנין הפעול שהוא פועל יוצא לשני וכוונת הכתוב על מרדכי שגרם בכתיבה שקיבלו היהודים בקבלה מה שהחלו לעשות:

ואת אשר כתב מרדכי. מקרא זה אין לו פי' והוא מיותר דכיון שכתבו שקיבלו מה שהחילו לעשות ידוע הוא. לזה נראה גם מה שנאמר אח"כ ע"כ קראו לימים האלה פורים וגו' קשה שהי' ראוי לומר מקודם על כן על כל דברי האגרת הזאת ואח"כ מה שנמשך מהאגרת. לכן נראה כי המדקדקים כתבו כי המ"ם השימוש החסר לפעמים כמו עד יקום גוי אויביו (יהושע ך) שמשפטו מאויביו. ולזה נראה שמקרא זה ואת אשר כתב מרדכי מוסב למטה על הכתוב כי המן וגו' ותיבת ואת חסר מ"ם כאלו נכתב ומאת אשר כתב מרדכי דברים אלו דהיינו מה שהמן חשב לאבד והפיל פור הוא הגורל וגו'. שהודיע שגם למעלה הי' עליהם גורל רע שהוא להומם ולאבדם. וע"י פור שהפיל המן נתוודע לו הגורל רע שלמעלה ולזה אמר שמהאגרת הזה שכתב מרדכי על כן קראו פורים. כיון שב' גורלות הי' עליהם לרע על כן ע"כ דברי האגרת כלומר ומכח יתר דברי האגרת. ומה שהגיע עליהם. היינו שהבינו מתוך האגרת גודל הגזירה שהגיע עליהם מן השמים לכך קימו וקיבלו:

פסוק כה

אמר עם הספר. היינו עם הספר שכתב המן הפתשגן הכתב בפי' זה עצמו ישוב מחשבתו הרעה עמש"ל בפסוק דפתשגן הכתב:

פסוק כח

והימים האל' נזכרים ונעשים בכל דור ודור ענין נזכרים קשה. ונראה שהמקרא הזה מלמדינו שע"י שקיבלו ישראל את התורה ברצון וזכות זה נזכר לנו תמיד עד שסיבת כל הנסים שנעשו בכל דור ובכל משפחה נעשה ע"י זכות של אותן הימים שנזכרים לפני הש"י. ולזה אמר וימי הפורים לא יעברו. ועי"כ וזכרם לא יסוף מזרעם. היינו ע"י שקיימו ישראל מצוות הנוהגים באילו הימים לא יסוף זכרונם מלפני השם יתברך:

פסוק כט

ותכתוב אסתר. קש' מה הוסיף' אסתר בכתיבת' על כתיבת מרדכי. ונראה דמרדכי לא ציווה רק על עשיית השמח' בימי הפורים אבל כתיבת וקריאת המגל' הית' רק אסתר העיקר כמבואר במס' מגיל' ששלח' אסתר לחכמים כתבוני לדורות ומצאו לה מקרא. ולזה אמר את כל תוקף. והיינו המגיל' מתחילת' ועד סופ' כמו שדרשו חז"ל את כל תוקף תקפו של אחשורוש ושל מרדכי ותיקף הנס. וזהו שאמר ולקיים את האגרת הפורים השני היינו מצות כתיבת' וקריאתה של המגיל' אשר נאמר באגרת השני:

פסוק ל

דברי שלום ואמת. יפלא דאמת שייך על סיפור העבר וכאן שלח על העתיד שיקיימו. וגם הוא מיותר דהא כששלח מרדכי לא נכתב ששלח דברי אמת וממילא שמעו שהם דברי אמת. ולזה נראה ששלוח מרדכי הי' לקיים הימי משתה ושמחה והם מגזירת חז"ל. משא"כ שלוח אסתר הי' על כתיבת המגיל' וקריאת' שמצאו לה מקרא מן התורה וברוה"ק נאמרה ורצו אסתר ומרדכי לומר להם שצואה זו של כתיבת וקריאת המגילה מפי הקב"ה נאמר להם והי' ראוי לכתוב דברי ה' צבאות. אך מפני שלא נכתבו שמות שאינן נמחקין בהמגילה מהטעמים המבוארים בהמפרשים. וידוע שהקב"ה נקרא שלום כמ"ש חז"ל מקרא דויקרא ה' שלום ואסור להזכירו אפי' במרחץ. וכן ידוע שחותמו של הקב"ה אמת וכיון שמפי רוה"ק נאמר ודברי השי"ת הן. לכך נאמר דברי שלום ואמת. וגם לרמז שלא יהי' פחד על היהודים בכתיבת וקריאת המגילה שלא יטיל קנאה בין האומות דאפי' החכמים כששלחה אסתר להם כתבוני לדורות השיבו קנאה אתה מטיל עלינו לבין האומות ומכ"ש שיפול פחד על ההמון מקנאת האומות. ולזה רמזו שהן דברי שלום שלא יפחד כי מדברי ה' העושה שלום הן ונאמר ג"כ אמת להורות על קיום הדבר של השלום שיהי' שלום ולעולם לא יפול קנאה ושום דבר רע מהמגילה:

פסוק לא

ימי הפורים האלה בזמניהם כאשר קיים. הזהיר שיקיימו היהודים בזמניהם אף שלא ראו הנס כאשר קיים מרדכי ואסתר בראותם הנס שבא על ידם שבודאי הי' בגודל שמחה וטוב לב. וכאשר יקיימו על נפשם ועל זרעם כאשר שנדרו וקיימו על עצמם לעשות כן:

דברי הצומות וזעקתם. אינו מוסב למעלה דהא הצומות לא קיימו עלייהו רק מוסב למטה כלומר על דברי הצומות וזעקתם:

ומאמר אסתר. גרמו קיום דברי הפורים האלה והכוונה במאמר אסתר היינו מה שאמרה לקבל הצומות או מה שאמרה אל המלך:

תושלבע